

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

**Přístup Čínské lidové republiky k Argentině a Venezuele
z perspektivy normativní moci**

Diplomová práce

Autor: Bc. Tereza Manišová
Studijní program: N6701 Politologie
Studijní obor: Politologie - Latinskoamerická studia

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Lenka Špičánová, Ph.D.

Praha, 2016

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Tereza Manišová

Studium: F1373

Studijní program: N6701 Politologie

Studijní obor: Politologie - latinskoamerická studia

Název diplomové práce: Přístup Čínské lidové republiky k Argentíně a Venezuele z perspektivy teorie normativní mocnosti

Název diplomové práce v AJ: Chinese Approach towards Argentina and Venezuela from the Perspective of Normative Power Theory

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Oblast zájmu diplomové práce lze vytyčit jako komparaci zahraničně - politických strategií Číny v latinskoamerických státech - Argentíně a Venezuele, kde se ČLR již podařilo předběhnout Spojené státy na pozici hlavního obchodního partnera. V obou zmíněných zemích Čína již řadu let systematicky rozšiřuje svůj vliv, čímž kromě prohlubování svých ekonomických zájmů sleduje rovněž získání politické podpory na mezinárodním poli. Autorka se snaží odhalit také další motivy rozšiřování čínského vlivu. Hlavním cílem předkládané práce je analyticky popsat přístup Číny ke zvoleným státům, přičemž pozornost bude zaměřena na důsledky jejího působení. Ty autorka následně porovná a zhodnotí, do jaké míry je čínská angažovanost v latinskoamerických státech vzájemně prospěšná, či ohrožuje budoucí vývoj těchto zemí. Jakkoli se zdá být pojem "normativní síla Čína" z našeho "západního" pohledu provokativní a

kontroverzní, samotná ČLR argumentuje vyznáváním jiných hodnot, jež se autorka pokusí identifikovat a jejich šíření ve zmíněných zemích analyzovat. Práce je časově vymezena počátkem 90. let, kdy Čína zintenzivnila spolupráci s oběma latinskoamerickými státy a začala striktněji dbát na dodržování tzv. pěti principů mírové koexistence, a koncem roku 2015. Tato práce staví na východiscích konstruktivismu a na předpokladu, že ideje a hodnoty jsou důležitou a neoddělitelnou součástí zahraničně - politických strategií jednotlivých aktérů. Rozdílné vnímání některých hodnot přispívá ke konstruování a užívání rozdílných přístupů, což významným způsobem ovlivňuje formování systému mezinárodních vztahů. Z konstruktivistické tradice vychází koncept "normativní mocnosti", který představil v roce 2002 Ian Manners. Ten své teoretické východisko založil na chování EU na mezinárodní scéně. Diplomová práce je komparativní analýzou případových studií. Sběr dat je zajištěn především analýzou oficiálně vydaných dokumentů a studií, přičemž autorka klade důraz na aktuálnost těchto zdrojů. Pro práci byl zvolen klasický empiricko-analytický přístup.

Balabán, Miloš, Rašek, Antonín a kol. 2010. Nezápadní aktéři světové bezpečnosti. Praha: Karolinum.

Dominguez, Jorge I. 2006. "China's Relations with Latin America: Shared Gains, Asymmetric Hopes". Working paper 79. Harvard University.

Ellis, Evan. 2010. Venezuela's Relationship with China: Implications for the Chávez Regime and the Region. Challenges to Security in the Hemisphere Task Force. Washington D.C.: University of Miami.

Manners, I. 2006. The European Union as a Normative Power: A Response to Thomas Diez, Millennium, Vol. 35, c. 2, 167- 180.

Mitchell, Dereck. 2015. In: China and the Developing World: Beijing's Strategy for the Twenty-First Century. Ed. Joshua Eisenman. New York. Routledge. 109-128.

Ocelík, Petr. Černoch, Filip. 2014. Konstruktivismus a energetická bezpečnost v mezinárodních vztazích. Masarykova Univerzita.

Oviedo, Eduardo. 2015. El ascenso de China y sus efectos en la relación con Argentina. Estudios internacionales. č. 47.

Paz, Gonzalo. 2013. Argentina & Asia, 2000 - 2010: Re - emergence of China, Recovery of Argentina. Příspěvek přednesený na konferenci: "Reaching Across the Pacific: Latin America and Asia in the New Century" Woodrow Wilson International Center for Scholars Washington, DC.

Tocci, Nathalie. 2008. Who is a Normative Foreign Policy Actor? Brusel: Centre for European Policy Studies.

Vláda Čínské lidové republiky. 2008. China's Policy Paper on Latin America and the Caribbean. b.m. Vláda Čínské lidové republiky.

Williams, Benjamin. 2010. Strictly Business? The Rise of China in Latin American Affairs. Washington D.C. American University.

Garantující pracoviště: Katedra politologie, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Lenka Špičánová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 17.9.2015

Datum odevzdání závěrečné práce: 12.5.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 12.5.2016

Podpis:

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. et Mgr. Lence Špičanové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za velkou trpělivost a cenné rady, které mi poskytla. Mé poděkování patří též mé rodině a blízkým přátelům za pomoc a podporu během studia.

Anotace diplomové práce

Manišová, Tereza. 2016. Přístup Čínské lidové republiky k Argentíně a Venezuele z perspektivy teorie normativní mocnosti. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové. Diplomová práce.

Oblast zájmu diplomové práce lze vytyčit jako komparaci zahraničně-politických strategií Číny v latinskoamerických státech - Argentíně a Venezuele, kde se ČLR již podařilo předběhnout Spojené státy na pozici hlavního obchodního partnera. V obou zmíněných zemích Čína již řadu let systematicky rozšiřuje svůj vliv, čímž kromě prohlubování svých ekonomických zájmů sleduje rovněž získání politické podpory na mezinárodním poli. Autorka se snaží odhalit také další motivy rozšiřování čínského vlivu. Hlavním cílem předkládané práce je analyticky popsat přístup Číny ke zvoleným státům, přičemž pozornost bude zaměřena na důsledky jejího působení. Ty autorka následně porovná a zhodnotí, do jaké míry je čínská angažovanost v latinskoamerických státech vzájemně prospěšná, či ohrožuje budoucí vývoj těchto zemí. Jakkoli se zdá být pojem "normativní síla Čína" z našeho "západního" pohledu provokativní a kontroverzní, samotná ČLR argumentuje vyznáváním jiných hodnot, jež se autorka pokusí identifikovat a jejich šíření ve zmíněných zemích analyzovat. Práce je časově vymezena počátkem 90. let, kdy Čína zintenzivnila spolupráci s oběma latinskoamerickými státy a začala striktněji dbát na dodržování tzv. pěti principů mírové koexistence, a koncem roku 2015.

Tato práce staví na východiscích konstruktivismu a na předpokladu, že ideje a hodnoty jsou důležitou a neoddělitelnou součástí zahraničně-politických strategií jednotlivých aktérů. Rozdílné vnímání některých hodnot přispívá ke konstruování a užívání rozdílných přístupů, což významným způsobem ovlivňuje formování systému mezinárodních vztahů. Z konstruktivistické tradice vychází koncept "normativní mocnosti", který představil v roce 2002 Ian Manners. Ten své teoretické východisko založil

na chování EU na mezinárodní scéně. Diplomová práce je komparativní analýzou případových studií. Sběr dat je zajištěn především analýzou oficiálně vydaných dokumentů a studií, přičemž autorka klade důraz na aktuálnost těchto zdrojů. Pro práci byl zvolen klasický empiricko-analytický přístup.

Klíčová slova: Čína, normativní mocnost, Argentina, hodnota, Venezuela, zahraniční politika, konstruktivismus.

Annotation of Diploma Thesis

Manišová, Tereza. 2016. Chinese Approach towards Argentina and Venezuela from the Perspective of Normative Power Theory. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové. Diploma Thesis.

The aim of the Diploma Degree Thesis is a comparison of foreign policy strategies of China in Latin American countries – Argentina and Venezuela, where China has already overtaken the United States as the largest trading partner. China has spread its influence systematically to both mentioned countries for many years and except for pursuing its economic interests it is looking for support in international affairs as well. The author tries to discover also other motives of extending Chinese influence. The main aim of the submitted diploma thesis is an analytical description of the Chinese approach to the chosen countries where the attention will be centered on the impacts of Chinese activities. The author will compare the effects of Chinese policy afterward and assess to what extent is the engagement in Latin American countries mutually beneficial or if it threatens the future development of these countries. The notion of a “normative power China” might appear provocative and controversial from a western perspective, nevertheless China argues by professing other values. The author will identify these values and analyse the way how they are promoted. The thesis covers in terms of time the beginning of the 90’s, when China intensified cooperation with both Latin American countries and has begun to observe the Five Principles of Peaceful Coexistence more strictly, to the end of the year 2015.

The thesis is based on the theory of constructivism and works on the presumption that ideas and values are important and inseparable part of foreign-policy strategies of particular actors. A different perceiving of some values contributes to constructing and using of different approaches and it has a significant influence on the formation of international relations. The

concept of normative power theory was firstly introduced by Ian Manners in 2002 and has its roots just in the constructivist tradition. Manners' theoretical concept is based on the behaviour of the European Union in international relations. The diploma thesis is a comparative analysis of two case studies. Data collection is assured by analyzing officially published documents and studies and the author puts emphasis on the topicality of the sources. The empirical, analytical approach has been chosen for the thesis.

Key words: China, Normative power, Argentina, value, Venezuela, foreign policy, constructivism.

OBSAH

Úvod.....	1
1 Teoreticko-metodologická část.....	7
1.1 Metody.....	7
1.2 Teorie konstruktivismu	10
1.2.1 Historie konstruktivismu	13
1.1.1 Wendtův strukturální konstruktivismus	14
1.3 Koncept normativní moci.....	16
1.3.1 Typologie zahraniční politiky dle N. Tocci.....	23
2 Čínské působení v kontextu Latinské Ameriky.....	27
2.1 Čínsko-latinskomerické vztahy.....	27
2.2 Čínské hodnoty	31
2.3 Čínsko-venezuelské vztahy	34
2.4 Čínsko-argentinské vztahy	40
3 Analýza čínské zahraniční politiky.....	46
3.1 Čínská zahraniční politika vůči Venezuele.....	46
3.2 Čínská zahraniční politika vůči Argentině	55
3.3 Komparace čínské zahraniční politiky v Argentině a Venezuele.....	63
4 Závěr.....	68
Prameny a literatura	72
Prameny	72
Literatura	73

Úvod

Předmětem diplomové práce je analýza zahraničně-politických strategií Čínské lidové republiky v zemích MERCOSURu, a to v Argentině a Venezuele. Autorka srovná strategie ČLR a hodnoty k těmto přístupům připojené, přičemž se detailněji zaměří na důsledky čínských aktivit v těchto státech.

Vybrané téma reflektuje skutečnost, že jsme na počátku druhé dekády 21. století svědky zásadní transformace celého stávajícího mezinárodního systému, což přispělo ke změně postavení tradičních světových center a vzniku nových mocností. Tento trend byl započat v 90. letech ukončením bipolární konfrontace a následně potvrzen v roce 2008, kdy v USA vypukla světová hospodářská krize, která se později přeměnila v krizi dluhovou. Ta výrazně zkompromitovala nekontrolovaný ekonomický liberalismus západních zemí, zatímco dynamicky rozvíjejících ekonomik se příliš nedotkla a podnítila tak nástup nových hráčů, jako jsou Čínská lidová republika, Indie, Brazílie či Rusko¹ (Balabán 2011: 1).

Postupující proces globalizace neustále propojuje náš svět a otevírá nové možnosti spolupráce mezi jednotlivými jeho regiony. Jedním z regionů, který se těší obzvláště velkého zájmu světových velmocí je Latinská Amerika, v minulosti exkluzivní zadní dvorek a sféra vlivu USA, a to jak z důvodu významných nalezišť surovin, rostoucí autoritě na mezinárodním poli či faktu, že samotná oblast představuje potenciálně velkou dovozní poptávku. Právě výše zmíněné výhody jsou důvodem rostoucí čínské přítomnosti v tomto regionu. Čína kromě zdrojů a obchodních partnerů hledá rovněž spojence, kteří by s ní sdíleli stejné přání

¹ Tyto čtyři země jsou známé rovněž pod názvem BRIC a kromě perspektivního ekonomického potenciálu mají společnou také velkou rozlohu, početnou populaci či vysoké tempo růstu v uplynulých letech. Dohromady tvoří více než pětinu světové ekonomiky a téměř polovinu světové populace (Morazán, Knoke 2012: 6-8).

ukončit dominanci Spojených států a vybudovat spravedlivější, multipolární svět.

Není sporu o tom, že Čína vdechla skomírajícím latinskoamerickým ekonomikám život. Nicméně spolu s pozitivními výsledky, se objevují také hlasy, které ve vzrůstající závislosti latinskoamerických zemí na této mocnosti vidí hrozbu. Podle nich se jedná o asymetrický vztah, jenž částečně připomíná historickou závislost na USA, a zatímco státům Latinské Ameriky mohou dohody ekonomicky posloužit jen krátkodobě, Číně dávají značnou moc. Odhady předpovídají, že obchod ČLR s Latinskou Amerikou bude i nadále stoupat² a jak se latinskoamerické země budou stávat závislejšími a závislejšími, poroste také vliv asijské mocnosti (Quintana 2012: 3-8).

Cíle práce

Jako výzkumné otázky diplomové práce byly stanoveny tyto: Odpovídá zahraničně-politické strategie Čínské lidové republiky ve zmíněných státech jednání normativní mocnosti dle konceptu Nathalie Tocci? Jak se strategie Číny v obou státech liší? Jaký dopad má působení Čínské lidové republiky na vybrané státy? Jaké prostředky používá Čína k šíření svých hodnot?

Hlavním záměrem diplomové práce je analyzovat působení ČLR ve vybraných latinskoamerických zemích, a to v Argentině a Venezuele, kde ČLR již nahradila Spojené státy na pozici hlavního obchodního partnera. Diplomová práce se bude detailněji zabývat důsledky působení obou aktérů v těchto státech a pokusí se zhodnotit, zdali přispívají k pozitivnímu vývoji regionu či nikoliv. Mimoto si autorka klade rovněž několik parciálních cílů, jako je nastínění vývoje historických vztahů mezi oběma aktéry a Latinskou Amerikou či identifikace čínských hodnot. Pozornost bude zaměřena také na otázku, jaké motivy k rozšiřování čínského vlivu existují.

² Očekává se, že Čína předstihne Evropskou Unii na pozici druhého hlavního partnera v Latinské Americe v roce 2016 a Spojené státy jakožto hlavního obchodního partnera v roce 2030 (BNY MELLON 2015).

Struktura práce

Text je rozčleněn na tři hlavní kapitoly, jež jsou dále rozděleny na jednotlivé podkapitoly. V první, teoreticko-metodologické, kapitole se autorka věnuje použitým metodám a představuje teoretická východiska, o která se práce opírá. Teoretické ukotvení této práce se nachází v teorii konstruktivismu. Ta nabízí alternativní pohled, když zdůrazňuje nemateriální faktory, intersubjektivní charakter sociální reality a vzájemně konstitutivní vztahy mezi aktérem a strukturou. Konstruktivismus předpokládá, že ideje a hodnoty jsou neoddělitelnou součástí všech mezinárodních otázek včetně zajišťování energetické a surovinové bezpečnosti jednotlivých aktérů v rámci jejich zahraniční politiky. Skutečnost, že některé hodnoty vnímají rozdílně, pak navíc přispívá k vytvoření a užívání rozdílných přístupů a rozličnému posuzování jejich dopadů (Suchánek 2003: 51).

Z konstruktivistické tradice dále vychází koncept „normativní mocnosti“, který v roce 2002 představil Ian Manners. Konceptu se však věnují také další autoři, jako např. Nathalie Tocci, Elisabeth Zutter či Tuomas Forsberg, z čehož každý definuje jeho základní znaky jiným způsobem. Z logiky výše uvedených výzkumných otázek a záměrů diplomové práce autorka vychází z pojetí Nathalie Tocci, která zkoumá normativitu *jednotlivých aktérů ve třech hlavních dimenzích, jimiž jsou cíle, (čeho by aktér rád dosáhl), prostředky, jejichž použitím chce dané cíle uskutečnit a důsledky aktérový politiky v praxi* (Tocci 2008: 5).

Ve druhé kapitole se autorka nejprve stručně věnuje popisu historie vztahů mezi ČLR a Latinskou Amerikou, čínskými hodnotami a posléze se detailněji zaměřuje na vztahy mezi asijským gigantom a oběma latinskoamerickými státy. Vzájemnou spolupráci mapuje od 90. let, kdy ČLR začala striktněji dbát na dodržování tzv. pěti principů mírové koexistence, stala se čistým importérem ropy a zároveň zintenzivnila spolupráci s oběma latinskoamerickými zeměmi. Cílem kontextuální části je přinést informace nezbytné pro následující zhodnocení čínského působení, které je zásadní pro naplnění cílů práce.

V poslední, analytické, části budou srovnány zahraničně-politické strategie Čínské lidové republiky v jednotlivých státech a hodnoty k těmto strategiím připojené, přičemž komparace bude kopírovat trojdimenzionální koncept N. Tocci.

V závěru pak autorka zhodnotí výstupy, ke kterým v předešlých částích dospěla, a zodpoví výzkumné otázky.

Metody

Z metodologického hlediska je tato diplomová práce koncipována jako komparativní analýza, avšak současně se jedná také o vícepřípadovou studii, kdy zahraničně-politickou strategii Číny budeme zkoumat na státech Venezuela a Argentina. Volba vícepřípadové studie se zde jeví jako ideální, jelikož při nalezení opakujících se vzorců v jednání pozorovaných aktérů, poroste hodnota celého výzkumu (Yin 2012: 5). Metodologie bude více rozpracována v první kapitole.

Stav zpracování tématu v odborné literatuře

Téma čínského působení v Latinské Americe z pohledu normativní mocnosti bylo zvoleno, neboť se jedná o téma aktuální a v literárních zdrojích, odborných časopisech a člancích téměř opomíjené. Pozornost odborné veřejnosti je věnována spíše obecnému působení ČLR v Latinské Americe, což je z velké části způsobeno objemem vzájemného obchodu s tímto regionem. I přesto je však třeba konstatovat, že mnohem častěji se objevuje téma angažovanosti ČLR na africkém kontinentě.

Zatímco v české literatuře nebyla na toto téma do dnešního dne zpracována žádná komplexní odborná publikace, poněkud lepší situace panuje v případě cizojazyčné literatury, resp. literatury anglofonní a hispanofonní.

Jednou z existujících publikací věnujících se přímo tématu čínsko-latinskoamerických vztahů je např. kniha *Latin America Facing China: South-South Relations beyond the Washington Consensus* od Barbary Hogenboom, která se již nějaký čas zabývá právě latinskoamerickým

regionem. Z literatury, která je zaměřená na celkové působení Číny v Latinské Americe, pak můžeme zmínit např. *The Rise of China in Latin American Affairs* či *China's energy relations with the developing world*, kterou editovali Carrie Liu Currier a Manochehr Dorraj.

Použité zdroje

Informace k diplomové práci jsou čerpány jak z primárních, tak sekundárních zdrojů. Primární zdroje tvoří především oficiální materiály úřadů zmíněných zemí, mezinárodních organizací, statistická data, strategie atd. Využitými sekundárními dokumenty budou monografie, sborníky a studie odborníků na dané téma, stejně jako odborné články ve specializovaných periodických věnujících se zkoumané oblasti a novinové články.³ Vzhledem k absenci českých zdrojů zabývajících se čínskými vztahy s latinskoamerickými státy, vychází diplomová práce především z anglicky a španělsky psaných zdrojů.

Literaturu, která je použita v této diplomové práci, je možné rozdělit do několika tematických okruhů. V první řadě se jedná o literaturu metodologickou, na jejímž základě autorka vysvětluje metody a postup, jež v této práci sleduje a skrze které se ubírá k naplnění stanovených cílů. Tato práce vychází především z knihy Petra Druláka *Jak zkoumat politiku*, ve které se věnuje kvalitativním metodám v politologii a mezinárodních vztazích či z kapitoly *Komparativní metoda v politologii* od Blanky Říkové v knize *Komparace politických systémů* od Vladimíry Dvořákové.

Mnohem obsáhlejší je literatura věnující se teoretické části této diplomové práce. Zásadními díly pro napsání kapitoly zabývající se teorií konstruktivismu byly knihy *Konstruktivismus a energetická bezpečnost v mezinárodních vztazích* od autorů Petra Ocelíka a Filipa Černocho, jež představuje základní předpoklady konstruktivistického přístupu k mezinárodní politice, *Sociální konstruktivismus* od Pavla Pšejji či *Mezinárodní vztahy* od Petra Druláka, která nabízí ucelený souhrn

³ Díky své aktuálnosti je tématu, resp. čínskému působení v Latinské Americe, věnován značný prostor především v zahraničním tisku.

teoretických aspektů mezinárodního dění. Co se týče cizojazyčné literatury, autorka čerpala především z knih *Handbook of International Relations*, konkrétně z kapitoly *Constructivism and International Relations* od Emanuela Adlera, nebo *Strategies for Research in Constructivist International Relations* od Audie Klotz a Cecelie Lynch.

V kapitole pojednávající o konceptu normativní mocnosti autorka vycházela především z knihy *Who is a Normative Foreign Policy Actor?*, kterou editovala Nathalie Tocci. Publikace nás nejprve seznamuje s autorčiným pojetím konceptu normativní mocnosti a pak daný analytický rámec aplikuje na pět hlavních světových aktérů Evropskou Unii, Indii, Čínu, USA a Rusko.

Informace pro kontextuální část práce, konkrétně týkající se čínsko-latinskoamerických vztahů, autorka nejvíce čerpala z publikace *China and the Developing World: Beijing's Strategy for the Twenty-first Century*, ze španělsky psaných lze potom zmínit např. text *El ascenso de China y sus efectos en la relación con Argentina* od Eduarda Oviedy.

Co se týče odborných článků, jako velmi užitečný shledala autorka text *China's Relations with Latin America: Shared Gains, Asymmetric Hopes* od Jorgeho Domíngueze, který stručným avšak výstižným způsobem popisuje nejen čínské působení v Latinské Americe obecně, ale rovněž se věnuje vztahům s konkrétními státy.

1 Teoreticko-metodologická část

1.1 Metody

Jak již bylo nastíněno v úvodu, autorka bude srovnávat přístup Číny ve dvou latinskoamerických zemích, a totiž Argentině a Venezuele. Práce je tedy komparativní studií a využívá metodu, kdy jsou zkoumány dva a více případů, které jsou následně podrobeny srovnávací analýze (Drulák 2008: 62).

Komparativní analýza je stará jako studium politiky samotné, nicméně prošla znatelným vývojem, a to především její metody. Komparaci využívalo již mnoho zakládajících postav politologie jako např. Alexis Tocqueville či Karl Marx, a ačkoli došlo v polovině 20. století k jejímu určitému ústupu, od 70. let se stabilně řadí mezi hlavní kvalitativní metody politologie a mezinárodních vztahů (Drulák 2008: 62).

Jako nepostradatelný prvek vědeckého studia vnímá komparativní metodu rovněž Jean Blondel, jeden z hlavních teoretiků zabývajících se touto metodou, neboť k poznání se, dle jeho slov, nemůžeme dopracovat na základě unikátnosti. Společenským vědám navíc, kvůli jejich specifickému charakteru, schází možnost experimentu, tudíž je komparativní metoda považována za jeho substituci (Říchová 2003: 8).

Existují tři základní typy komparativní studie: případové studie jednotlivých zemí uvnitř komparativního rámce, systematická studie limitovaného počtu zemí a globální srovnání založeno na statistické analýze. Vzhledem k tomu, že autorka zkoumá zahraničně-politické strategie ČLR ve dvou zemích, jedná se v našem případě o systematickou studii limitovaného počtu zemí. Ta sice není tolik detailní jako případová studie uvnitř komparativního rámce, avšak na základě jejích závěrů je možné lépe generalizovat (Stoker, Mash 1995: 176-178).

Autorka si je vědoma, že užší tematické zaměření na komparaci zahraniční politiky Číny vůči zmíněným dvěma státům v latinskoamerickém regionu může mít za následek, že výsledky výzkumu nebude možné aplikovat na politiku Číny vůči ostatním státům. Nicméně cílem práce není dojít k takto široce pojatému zobecnění politik obou aktérů, nýbrž zaměřit se především na důsledky působení obou aktérů v dané oblasti.

Autorka vidí hlavní přínos komparativní metody především ve skutečnosti, že se jejím použitím zabrání přílišné zahleděnosti do jednoho vzorku a jeho nadhodnocení v kontextu zkoumání dalších případů. Tato metoda navíc umožňuje generování, testování či reformulování teorií (Stoker, Mash 1995: 174).

V literatuře se velmi často setkáváme s tím, že je zaměňováno prosté srovnání s komparativní analýzou, ta se však od srovnání, jakožto obecného postupu, odlišuje (Drulák 2003: 62). Abychom tedy mohli mluvit o komparaci, měla by obsahovat základní pravidla, kterými jsou:

1. definice objektu komparace:
2. určení cíle, stanovení kritérií pro danou analýzu
3. vymezení komparace na časové ose (Říchová 2003: 9).

V rámci tohoto pojetí lze práci kategorizovat následovně: Objektem komparace je zahraniční politika ČLR vůči dvěma zemím Latinské Ameriky – Venezuele a Argentině. Cílem komparace je najít rozdíly a shody v zahraniční politice asijské mocnosti a identifikovat důsledky čínského působení ve zmíněných zemích. Kritéria komparace kopírují trojdimenzionální koncept normativní mocnosti dle N. Tocci, což znamená, že přístup ČLR bude komparován na základě vytyčených cílů, prostředků, které používá, a reálných dopadů, jež její politika způsobí ve zkoumaných státech. Vztah jednotlivých srovnávaných případů k časové ose je synchronní, zaměřuje se tedy na období počínající 90. lety, kdy ČLR začala striktněji dbát na dodržování tzv. pěti principů mírové koexistence, stala se čistým importérem ropy a zároveň zintenzivnila spolupráci s oběma

latinskoamerickými zeměmi. Vzhledem k datu, kdy je tato diplomová práce psána, bude zkoumané období ukončeno rokem 2015.

1.2 Teorie konstruktivismu

Konstruktivismus na rozdíl od ostatních teorií nabízí odlišnou perspektivu zkoumání mezinárodních vztahů, když tvrdí, že mezinárodní vztahy nejsou jednou provždy určená realita, nýbrž jsou konstruovány a udržovány lidskou interakcí. Oproti pozitivistům a materialistům, kteří berou svět takový, jaký je, ho tedy konstruktivisté vidí v procesu, rekonstrukci a více se zaměřují na to, jak svět bude vypadat v budoucnosti než na přítomnost. Odlišným způsobem nahlíží rovněž na jednání států, jež je dle konstruktivistů často založeno na vnímání své vlastní identity a na tom, za co se země považují, na rozdíl od realismu či liberalismu, které své úvahy o chování států zakládají na jejich racionalitě. Mimoto je přístup specifický také svojí nesoudružností a nejednotností mezi konstruktivistickými autory, kvůli kterým je těžké identifikovat jeho jisté obecně přijímané znaky (Drulák 2003: 123). Slovo přístup používá autorka záměrně, neboť konstruktivismus nemůže být považován za věcnou teorii mezinárodních vztahů, nýbrž jen za teoretický a empirický přístup. Jak konstatoval např. Nicholas Onuf, jedna z klíčových osobností konstruktivismu, nenabízí totiž ani obecné vysvětlení, co a jak lidé dělají, ani proč se společnosti odlišují nebo jak se svět mění (Onuf 1998: 58). A zatímco někteří autoři řadí konstruktivismus k tzv. reflektivistickým přístupům, jiní ho vnímají spíše jako přístup samostatný, ať už v rámci studia mezinárodních vztahů, či jiných disciplín.⁴ Chápán bývá rovněž jako filosofická pozice (J. Ch. L. Sismondo), či sociální teorie (A. Wendt, J. Searle), která poskytuje obecný rámec pro zkoumání sociálního života a sociálních interakcí. Kromě toho je konstruktivismus také často považován

⁴ Na konstruktivismus je většinou nahlíženo jako na jednu z kritických teorií, mezi které můžeme zařadit např. postmodernu či feminismus. Jejich společným znakem je odhalování závislosti vědění, norem a institucí na společenském a historickém kontextu a zpochybnění jejich zdánlivé samozřejmosti přirozenosti, ze které může vzniknout formulace nových alternativ (Drulák 2003: 110).

za tzv. metateorii, tedy za teorii zabývající se strukturou, metodami a vlastnostmi jiných teorií (Drulák 2003: 110-112).

Dle Emanuela Adlera můžeme za společný základ konstruktivismu považovat sociální konstrukci poznání a konstrukci sociální reality. Konstruktivisté vycházejí z premisy, že vědění o společnosti a společenských strukturách není objektivní, nýbrž že je závislé na naší interpretaci, kolektivním chápání a hodnotách (Adler 2003: 95). Konstrukce sociální reality posléze vzniká přidáním těchto hodnot k fyzické realitě, z čehož aktér odvíjí své chování. Ačkoli mají tedy jednotlivci představy a ideje ve své hlavě, přemýšlí v kontextu kolektivního a intersubjektivního chápání (zahrnuje např. zákony či jazyky), což implikuje, že zájmy aktérů nejsou ovlivněny pouze materiálními faktory, ale že význam mají také nehmotné hodnoty, jako jsou měnící se preference či politická kultura (Adler 2003: 100-101).

Konstruktivismus se zabývá především vztahem mezi strukturou a aktérem, přičemž obě složky považuje za rovnocenné, tzn., že individuality či skupiny nejsou tvořeny pouze světem okolo, ale že ho mohou rovněž měnit. Zatímco tedy sociální prostředí, ve kterém se aktér pohybuje, určuje jeho identitu, aktérovo jednání a jeho identita vytváří naopak sociální prostředí. Strukturu mezinárodního systému tak konstruktivisté chápou spíše sociálně než materiálně, závislou na procesech, které uvnitř systému probíhají, a obnovovanou prostřednictvím vzájemné interakce aktérů nacházejících se uvnitř systému (Klotz, Lynch 2007: 3-4).

Vzhledem k jeho teoretické roztříštěnosti, můžeme v rámci konstruktivismu identifikovat mnoho směrů: od těch, co odmítají vědecké teoretizování a zdůrazňují interpretativní charakter sociálních a jiných věd až po ty, které ve snaze vysvětlit dynamiku mezinárodních vztahů akceptují použití přírodních věd a empirických teoretických poznatků. Velmi zjednodušeně můžeme rozlišit dva hlavní konstruktivistické proudy: severoamerický a evropský, které se od sebe zásadně liší jak svým přístupem k mezinárodním vztahům a tvorbě zahraniční politiky, tak v metodách, které používají. Severoamerický proud, jemuž dominují

pozitivističtí vědci, se zajímá o deduktivní mechanismy a kauzální vztahy mezi aktéry, normami, zájmy a identitami a klade důraz především na roli sociálních norem a identit. Tento směr, který převládá především ve Spojených státech, bývá nazýván také jako “konvenční” či “standardní” a můžeme v něm najít takové teoretiky, jako je Alexander Wendt, Emmanuel Adler, Nicholas Onuf, John Gerard Ruggie, Peter Katzenstein nebo Martha Finnemore (Checkel 2008: 72).

Na druhou stranu evropská varianta věnuje značnou pozornost roli jazyka, lingvistické konstrukci a sociálním projevům v konstrukci sociální reality a převažují zde post-pozitivističtí a interpretativní teoretici. Ti nemají zájem na vysvětlování příčin a důsledků změn identity prostřednictvím deduktivních výzkumných metod, jako tomu je u konvenčních konstruktivistů, ale zkoumají podmínky pro takovou změnu a způsoby, jakým k této změně dochází za použití induktivních výzkumných strategií. Do tohoto tábora můžeme zařadit např. Friedricha Kratochwila či Teda Hopfa (Checkel 2008: 72).

Další dělicí linií sloužící k rozlišení proudů v rámci konstruktivismu může být priorita organizačního principu, tzn., zdali autoři považují za důležitější aktéry, strukturu či se snaží zmíněnou dichotomii překonat a zaujmout komplexnější holistickou pozici. V rámci disciplíny mezinárodních vztahů můžeme na základě tohoto kritéria rozlišit tři formy konstruktivismu: (1) systémový konstruktivismus, (2) konstruktivismus druhého obrazu (unit-level) a (3) holistický konstruktivismus. První přístup, jehož reprezentantem je např. Alexander Wendt, věnuje pozornost pouze vzájemnému působení mezi unitárními státními aktéry a dění ve světové politice je vysvětlováno jen na základě vztahů mezi státy na mezinárodní úrovni. Konstruktivismus druhého obrazu se naopak zaměřuje na úroveň jednotky, tedy státu a domácí determinanty zahraniční politiky. Holistický přístup se tuto dichotomii pokouší překlenout. Sociální i korporátní identitu tak umisťuje do jednoho analytického rámce, kde jsou obě složky pojímány jako dva různé projevy jediného sociálního a politického řádu, přičemž

předmětem zájmu jsou především systémové změny (Ocelík, Černoch 2014: 30).

1.2.1 Historie konstruktivismu

Vývoj konstruktivismu můžeme rozdělit do dvou okruhů, v rámci kterých se tato teorie vyvíjela odděleně až do konce 80. let. První byl tvořen různými myšlenkovými směry, jež implicitně obsahovaly konstruktivistické prvky, za ten druhý byl pak považován vstup kritické teorie do mezinárodních vztahů po proběhnutí třetí debaty (Hynek 2005: 133).⁵

V teorii mezinárodních vztahů se s konstruktivistickým myšlením můžeme setkat již od 50. let 20. století, kdy u jeho zrodu stály osobnosti jako Karl Deutsch či Ernst Haas. Byl to pak právě jeden z žáků Karla Deutsche – Nicholas Onuf, jenž ve své práci *World of our Making: Rules nad Rule in Social Theory and International Relations* z roku 1989 poprvé představil pojem “konstruktivismus” (Hynek 2005: 134-135). Dalším ze zdrojů prvních konstruktivistických myšlenek je Anglická škola, jejíž počátek existence lze umístit do přelomu 50. a 60. let 20. století. Tento teoretický přístup na mezinárodní vztahy nahlíží ze sociálního a historického pohledu a existenci mezinárodní reality považuje za řízenou normami a identitou (Ocelík, Černoch 2014: 31).

Následný rozmach konstruktivismu, který přišel na konci 80. let, byl způsoben čtyřmi zásadními faktory. Jako první je třeba zmínit výtky z řad zastánců racionalismu, dle kterých byl kladen až příliš velký důraz na vědně-filosofické otázky kritického tábora namísto reálného výzkumu. Právě tato kritika zapříčinila, že se konstruktivisté více soustředili na demonstrování heuristického záběru a explanačního potenciálu svého přístupu. Vzestup konstruktivismu je dále spojován s koncem studené války, který nebylo žádné klasické teoretické východisko schopno uspokojivě

⁵ Počátek třetí debaty se datuje do poloviny 70. let 20. století a jednalo se o polemiku mezi třemi paradigmaty: neorealismem, neoliberalismem a neomarxismem (Drulák 2003: 49-51).

vysvětlit (Ocelík, Černoch 2014: 31). Podle konstruktivistů konec studené války ukázal, že svět mezinárodních vztahů, který je kvůli absenci vlády stále popisován jako anarchický, není tak pevný jako vztah přírodního světa a je závislý na lidském chování (Guzzini 2000: 155). Svoji roli dále sehrála rovněž generační obměna na počátku 90. let, kdy si východiska kritické teorie osvojilo mnoho mladých badatelů, kteří se dále snažili o jejich rozvoj. Konstruktivistická perspektiva se poté stala populární také mezi mainstreamovými autory, díky nimž se konstruktivismus dostal do středu teoretické debaty (Ocelík, Černoch 2014: 31).

1.1.1 Wendtův strukturální konstruktivismus

Jak již bylo zmíněno, vzhledem k nejednotnosti konstruktivistických autorů nepředstavuje žádná práce konstruktivismus jako takový, nicméně jisté jeho pojetí vystihuje např. práce Alexandra Wendta, jež je považována za jednu z nejhodnotnějších. Autorův přínos spočívá mimo jiné ve skutečnosti, že do mezinárodních vztahů přivedl řadu sociologických a sociologicko-psychologických vhlédů a rekonceptualizoval některé klíčové pojmy. A. Wendt chápe konstruktivismus jako třetí cestu mezi kritickými a pozitivistickými teoriemi a snaží se tedy o jistou syntézu těchto dvou odlišných myšlenkových směrů (Hynek 2005: 140).

Ačkoli A. Wendt vychází filozoficky z neorealismu, když rozlišuje mezi anarchickou mezinárodní strukturou a jejími jednotkami, tzn. státy, zastává názor, že anarchie nepředurčuje typ interakce, kdy jsou státy a priori odkázány na svépomoc. Domnívá se naopak, že státy jsou schopné určité spolupráce, a ta se posléze, postupem času, stává něčím automatickým (Drulák 2003: 125). A. Wendt se domnívá, že anarchie může vykazovat přinejmenším tři podoby, tzv. kultury anarchie, které jsou charakterizovány představami, jež sdílí společenství států, a které definují vztah mezi jednotlivými státy. Tyto tři kultury: hobbesovská, lockeovská a kantovská se liší mírou násilí v mezinárodních vztazích. První z nich, hobbesovská kultura, odpovídá realistickému pohledu, jedná se o válku všech proti všem a ústí v potřebu eliminace druhého. Druhou úrovní je lockeovská kultura, kterou můžeme charakterizovat jako přetrvávající rivalitu mezi státy a

příležitostnými válkami, avšak jednotlivé země jsou již za účelem prosazení národního zájmu schopny spolupracovat tak, jako tomu bylo během Vestfálského systému mezinárodních vztahů. Státy v této fázi už neusilují o zničení svého soupeře, nýbrž pouze o dosažení dílčích ústupků. Posledním typem je kantovská kultura, se kterou se můžeme setkat po druhé světové válce mezi liberálními demokraciemi. Zde převládají přátelské vztahy, země se vzdávají síly při řešení vzájemných konfliktů a vznikají systémy kolektivní bezpečnosti (Ocelík, Černocho 2014: 33, Drulák 2003: 125). Svým přesvědčením o možné existenci kantovské kultury, resp. tvrzením, že absence centrální vlády nemusí nutně vést ke konfliktům a nedůvěře se Wendt vymezuje vůči neorealismu, který uznává pouze existenci kultury lockeovského typu.

Autor rozlišuje tři základní stupně internalizace kultury anarchie, jež vyjadřují zvyšující se sílu závazku. Za prvé, stát se chová k ostatním státům určitým způsobem, protože je k tomu násilím donucen, za druhé, vedou ho k tomu vlastní zájmy a za třetí, považuje to za legitimní. Zatímco dva první stupně jsou charakteristické pro racionálně se chovající státy, třetí stupeň již představuje chování státu, které není výsledkem materiální úvahy, ale dobrovolným přijetím daných norem. Změnu v posledním stupni můžeme chápat jako změnu identity aktéra (Drulák 2003: 125).

A. Wendt klade velký důraz na interakce mezi státy, v rámci kterých je kultura anarchie vytvářena či přetvářena a na základě jejichž reflexe se mění subjektivní představy aktérů na intersubjektivní představy v podobě kultury anarchie. V rámci této kultury pak vznikají jistá očekávání ohledně chování druhých, která jsou ve většině případů naplněna, a tak dochází k upevnění této kultury. Ačkoli samotné připuštění změny kultury anarchie je novinkou oproti neorealismu, nedochází k ní nijak často. Dle autora jsme se doposud mohli setkat pouze s přechodem z hobbesovské kultury ke kultuře lockeovské a v současné době můžeme pozorovat postupnou změnu z lockeovské kultury na kulturu kantovskou. Tuto tezi Wendt podpírá argumenty, jako je existence mechanismů spolupráce, společné hodnoty,

podobné vnitropolitické uspořádání či schopnost států učinit jednostranný ústupek (Drulák 2003: 125).

Obecně tedy můžeme říci, že hlavní přínos konstruktivismu a jeho přidaná hodnota pro studium mezinárodních vztahů spočívá v obrácení pozornosti na ontologickou realitu intersubjektivních znalostí a na epistemologické a metodologické důsledky této reality. S touto skutečností pak úzce souvisí rozšíření kritického pohledu na převládající, materialistické teorie neo-neo syntézy, narušení monopolní pozice teorie racionální volby a zpochybnění fundamentálních premis týkajících se mezinárodního prostředí (Adler 1997: 322). Právě zaměření se na spousty dosud opomíjených témat mělo za následek obecně komplexnější pohled na dění v mezinárodní politice.

1.3 Koncept normativní mocnosti

Z konstruktivistické tradice dále vychází koncept „normativní mocnosti“, jehož optikou budeme zkoumat zahraniční politiku Čínské lidové republiky. Abychom mohli odpovědět na výzkumné otázky dané práce, je důležité se s tímto teoretickým východiskem seznámit a dojít k jeho úplnému porozumění. Ačkoli autorka vychází z pojetí Nathalie Tocci, považuje za relevantní zmínit zde rovněž definici zakladatele konceptu, Iana Mannerse.

Ten své teoretické východisko poprvé představil v roce 2002, v časopise *Journal of Common Market Studies*, kde publikoval článek nazvaný *Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?*. Svoje pojetí normativní mocnosti založil na chování Evropské unie v mezinárodním prostředí, přičemž tento koncept chápal jako pokus přesunout pozornost z institucí a politik Evropské unie k jejím kognitivním procesům a snahu porozumět mezinárodní identitě EU. Mannersův záměr byl překonat tímto konceptem definici EU jakožto civilní a vojenské mocnosti, kterou kvůli postupnému nadnárodnímu vývoji integrace považoval za neaktuální.

Idea normativní mocnosti se však na mezinárodní scéně objevila už o několik desítek let dříve. Již Edward Hallett Carr⁶ rozlišoval mezi mocí ekonomickou, vojenskou a tou, jejímž prostřednictvím můžeme ovlivnit jiné aktéry. Kořeny normativní síly lze najít rovněž u Johana Galtunga,⁷ který považoval ideologickou moc za moc idejí a sílu aktéra disponujícího touto mocí, tzv. “odesílatele moci”, spatřoval ve schopnosti skrze své myšlenky formovat a měnit vůli “příjemce moci” (Manners 2002: 239). Manners jistým způsobem navazuje na své předchůdce, když říká, že normativní moc je ve své nejčistší formě spíše myšlenková než materiální a její použití s sebou nese hlavně morální odůvodnění než fyzickou sílu či materiální zainteresovanost. Normativní moc pak popisuje jako schopnost formovat a měnit to, co je v mezinárodních vztazích “normální” (Manners 2000: 32).

Abychom pochopili autorovo pojetí, je důležité porozumět třem charakteristikám, které normativní síle přisuzuje. Za prvé, principy, které normativní síla prosazuje či obhajuje, musí být legitimní a zároveň prosazovány koherentním a konzistentním způsobem, přičemž legitimitu autor odvozuje z mezinárodních dohod, konvencí a smluv. Za druhé, jednání normativní moci by mělo být vnímáno jako přesvědčivé, čehož lze dosáhnout především argumentací a vyjednáváním. V praxi mezinárodní politiky takové chování zahrnuje např. konstruktivní zapojení se, institucionalizaci vztahů či povzbuzení multilaterálního dialogu. Za třetí, důsledkem jednání normativní síly by měla být socializace – situace, kdy je aktér součástí otevřeného procesu závazků, debat a porozumění, či partnerství – výsledku institucionalizace multilaterálních či plurilaterálních, internacionálních nebo transnacionálních vztahů (Manners 2009: 2-3).

Nathalie Tocci ve své knize nabízí poněkud jiný pohled, když hovoří o dvou, neutrálním a ne-neutrálním, výkladech normativnosti. Neutrální definice, jež je shodná s pojetím Iana Mannerse, chápe normativní politiku jako tu, která je v mezinárodních vztazích “normální”, což se ovšem jeví

⁶ E. H. Carr, se řadí mezi nejvýznamnější představitele realismu a zároveň také oponenty idealismu v mezinárodních vztazích.

⁷ J. Galtung, norský profesor, proslul svým výzkumem míru a konfliktů a založil první mezinárodní institut výzkumu míru na světě.

jako problematické z několika důvodů. Nejenže důraz je v tomto případě kladen především na standardnost chování aktéra na místo morálního apelu, ale toto pojetí navíc dává normativnost do souvislosti s mocí, neboť pouze mocní mezinárodní aktéři mohou určovat, co je v mezinárodních vztazích normální a co nikoliv. Tato skutečnost by pak implikovala, že díky svému postavení v regionu jsou normativními aktéry mimo jiné např. také Brazílie či Jihoafrická republika, a to přinejmenším v oblastech, kde se nacházejí (Tocci 2008: 4).

V podání N. Tocci spočívá normativní síla spíše v určité regulační síle nežli čistém projevu moci, a autorka tak vychází z druhé, ne-neutrální, definice, se kterou se můžeme setkat rovněž v převážné většině literatury zabývající se Evropskou unií jakožto normativním aktérem. Podle té normativní aktér usiluje o šíření “dobra” a jeho chování by mělo splňovat určité “etické standardy”. Vzhledem k očividné relativitě zmíněných pojmů považuje v tomto případě N. Tocci za zcela zásadní vyvarovat se některým častým chybám, jako je subjektivita či předpokládaná univerzalita, neboť neexistuje nic jako univerzální hodnoty. Vždy záleží na daném kontextu a kultuře (Tocci 2008: 4-5).

Právě důraz, který N. Tocci klade na objektivitu a způsob, jakým se vymezuje proti předpokládané univerzalitě, činí tento koncept relevantním pro daný výzkum. Ačkoli je na zahraniční politiku Číny obecně nahlíženo jako na realistickou a pragmatickou, autorka by ráda dokázala, že je tento pohled zavádějící, a to především kvůli rozdílnému vnímání klíčových hodnot každého aktéra. Plně se tedy ztotožňuje s názorem N. Tocci, že normativita spočívá především v regulační síle dané mocnosti a staví se kriticky k západnímu pohledu, jenž se až příliš věnuje aktérům a jejich morálním motivům. Výše zmíněné skutečnosti ji tak opravňují domnívat se, že aplikování této teorie na případ Číny může přinést zcela nový pohled na daný koncept.

Z výše uvedeného vyplývá, že otázka normativity je velmi subjektivní a za normativního aktéra se dle svých subjektivních měřítek a hodnocení může považovat téměř každý významný světový hráč. Problém

vyvstává, pokud by normativitu měli posuzovat aktéři mezi sebou navzájem. Tehdy zjistíme, že jejich pohledy se různí a ve většině případů jsou vzájemně neslučitelné (Tocci, Manners 2008: 300-301).

V případě komparace normativní politiky různých mezinárodních aktérů je tedy nutné, aby se naše z pohledu etiky ne-neutrální definice opírala o soubor norem, které jsou co nejvíce všeobecně akceptovatelné a uznávané (legitimní). Tyto normy vyžadují existenci jistého referenčního bodu, čímž se předejde tomu, že si jednotliví aktéři budou tyto normy vykládat dle svého uvážení. Abychom mohli zhodnotit, zdali se jedná o normativní politiku, či nikoliv, je potřeba stanovit si univerzální rámec, dle kterého budeme chování jednotlivých aktérů posuzovat. Jeden takový představil I. Manners ve svém článku *Normative power Europe*, když zkoumal aktivitu, důsledky a cíle Evropské unie, a o několik let později s podobnou analytickou metodou přišla také Nathalie Tocci. Ta zkoumala rovněž tři dimenze normativní politiky, a to: cíle – čeho chce aktér dosáhnout, prostředky – jakým způsobem chce aktér svůj cíl uskutečnit a důsledky – co politika reálně způsobí (Tocci 2008: 5,302).

Normativní cíle

Jaké zahraničně-politické cíle můžeme považovat za normativní a jaké už ne? Možností, jak od sebe normativní a nenormativní cíle odlišit, existuje několik. Rozšířeným způsobem je rozlišování mezi hodnotami (normativní) a zájmy (nenormativní), což však bývá často kritizováno např. Chrisem Brownem,⁸ který zastává názor, že prosazování zájmů jedné skupiny lidí není o nic méně hodnotou než prosazování norem mezinárodního společenství. Rovněž neplatí, že strategické cíle musí být nutně nenormativní a naopak. Ve skutečnosti se za domnělými normativními cíli mohou skrývat právě ty strategické jako v případě vedení války ve jménu demokracie, které může být ve skutečnosti pouhým mocenským tahem. Jiný pohled na rozlišování normativních a nenormativních cílů nabízejí konstruktivisté. Ti vyzdvihují subjektivní

⁸ Autor např. knihy *International Relations Theory: New Normative Approaches* (1993).

charakter zájmů a hodnot, kdy se obě složky navzájem formují a konstituují. Situace je ovšem ještě komplikovanější, jelikož i všezahrnující hodnoty jako mír, demokracie či spravedlnost mohou být na různých místech a v různých čas interpretovány různým způsobem. Tyto hodnoty si mohou v určitých případech navzájem rovněž odporovat jako v případě boje za demokracii, který může být za jistých okolností v rozporu s udržováním míru a pořádku (Tocci 2008: 6-7).

Nathalie Tocci svojí definicí normativních cílů navazuje na Arnolda Wolferse⁹, když říká, že normativní cíle formují prostředí tím, že ho regulují skrze různé režimy, organizace a právo. Autorka klade důraz na fakt, že normativní cíl reguluje mezinárodní prostředí způsobem, který svazuje všechny strany, a to z toho důvodu, že mezinárodní právo je často produktem mezinárodních mocenských vztahů, a tak nemusí být zcela objektivní. Nicméně i přesto stanovuje určité normativní hranice, v rámci kterých mohou být různé normy interpretovány a vynucovány. Důležitým atributem normativních cílů je rovněž jejich konzistentnost, resp. fakt, že jsou prosazovány konzistentním způsobem, a ne pouze ve chvíli, kdy jsou bezprostředním zájmem aktéra (Tocci 2008: 7).

Normativní prostředky

Normativní cíle mohou být prosazovány nejrůznějšími prostředky, ale prosazování demokratických standardů pomocí války neautorizované mezinárodním společenstvím může být jen těžko vnímáno jako normativní. Obecně jsou za normativní považované zahraničně-politické prostředky, jako jsou ekonomické, sociální, kulturní a diplomatické nástroje, které stojí v opozici vůči prostředkům vojenským. Nicméně přisuzovat normativní charakter pouze těmto nástrojům je rovněž problematické, jelikož občas může být použití např. ekonomických sankcí pro obyvatele země stejně škodlivé jako použití vojenské síly. Z tohoto důvodu je pro naši definici

⁹ Podle Arnolda Wolferse jsou normativní cíle takové, kterými aktér nesleduje primárně svůj vlastní zájem, ale snaží se vytvářet podmínky nad rámec svých národních hranic (Tocci 2008: 7).

relevantnější spíše než “jaké prostředky jsou používány” otázka, jak jsou dané prostředky používány (Tocci 2008: 8-9).

Dle N. Tocci jsou normativní prostředky ty, které jsou použity v rámci mezinárodního práva. Jinými slovy, zahraniční politika musí splňovat nejen interní právní standardy dané země, ale rovněž musí být v souladu s mezinárodním právem. S normativními prostředky zahraniční politiky se můžeme setkat za různých situací. Mohou např. prosazovat nadřazenost práva nad mocí či se snažit pomoci slabému v nerovném boji proti silnějšímu, a udržovat tak minimální rovnost v rámci mezinárodního společenství. Existence normativních prostředků může rovněž napomoci rozhodování v situaci, kdy mezi sebou za určitých okolností soutěží normativní a nenormativní cíle (např. mír versus lidská práva). Ačkoli zákon nelze považovat za perfektní pomůcku při určování normativní akce, zajišťuje, že jednání daného aktéra není pouhá reakce na nahodilou situaci, ale v rámci zákona přípustný akt (Tocci 2008: 10-11).

Normativní důsledky

Posledním článkem trojdimenzionálního konceptu N. Tocci, skrze jehož zkoumání autorka posuzuje normativitu zahraniční politiky jednotlivých aktérů, jsou normativní dopady. Ty bývají autory, kteří kladou důraz především na deklarované cíle a prostředky, často opomíjeny. Dle N. Tocci však můžeme právě na základě zmíněných dopadů rozpoznat skutečné záměry a motivace daného aktéra. Důsledky jsou důležité rovněž z pohledu konsekvencialismu, dle kterého má být jednání aktéra posuzováno na základě výsledků, k nimž vede, jinými slovy normativnost politiky určitého státu se odvíjí od toho, kolik „dobra“ způsobí (Tocci 2008: 11-12).

Za normativní dopad můžeme považovat ten, kde dochází k naplnění deklarovaného cíle a je možné spatřit souvislost mezi danou akcí normativního aktéra a upevnováním či konstrukcí mezinárodního prostředí založeného na právu. Nicméně s výjimkou vysoce donucovacích vojenských opatření, jejichž důsledky jsou jasně viditelné, je posouzení dopadu většiny zahraničních politik ve třetích zemích složité a vyžaduje detailní analýzu

interakce mezi zahraniční politikou normativního aktéra na jedné straně a přijímací stranou na straně druhé (Tocci 2008: 11-12).

Jako jakákoli jiná metoda má i tato své slabé stránky, které je třeba zmínit. Jako první můžeme jmenovat určení mezinárodního práva jakožto srovnávacího měřítka, a to z důvodu problematické implementace a interpretace mezinárodního práva, obzvláště v ruském, americkém a čínském případě, jelikož mezinárodní právo může být vnímáno jako projev mocenské politiky. Za druhé, vybraná metoda představuje pro posouzení normativity v zahraniční politice obecně vysoký standard vzhledem ke skutečnosti, že na základě srovnávání cílů, prostředků a důsledků dané politiky považuje za normativní politiku pouze tu konzistentní, která splňuje všechny tři podmínky. Vybraná metoda mimo jiné reprezentuje černobílé vidění normativity, tzn. názor, že normativní a nenormativní politika jsou ve vzájemném protikladu. Jak však podotýká N. Tocci, ve skutečnosti je často velmi těžké od sebe normativní a ne-normativní politiku odlišit. Hamilton¹⁰ např. navrhuje opustit se od prosté dichotomie a na místo toho hodnotit do jaké míry jedná stát jako normativní aktér. Rovněž problematická je pak diskutabilita a subjektivita konceptu. Někteří z autorů knihy *Who is a Normative Foreign Actor?* (Tocci, Makarychev) se víceméně shodují, že záleží především na kontextu, v jakém je normativita posuzována a Makarychev tak např. navrhuje, aby byla vnímána jako inter-subjektivní koncept (Tocci, Manners 2008: 302-304).

Ať už však na teorii normativní moci každý nahlíží jakkoli, není sporu o tom, že koncept se svým důrazem na holistické myšlení a ospravedlnitelné praktiky zvyšuje možnost, že udržitelná světová politika zahrnuje nejen fyzickou a materiální moc, nýbrž také “moc ideí” neboli myšlenkovou (Manners 2009: 3).

¹⁰ Autor kapitoly *The United States: A normative power?* v knize *Who is a normative foreign policy actor?*, jež editovala N. Tocci.

1.3.1 Typologie zahraniční politiky dle N. Tocci

Aby tedy aktér prosazoval efektivní normativní politiku, je třeba, aby nejenom prosazoval normativní cíle za použití normativních prostředků, ale aby jeho jednání mělo rovněž zamýšlený normativní dopad. Jelikož se však se splněním všech tří podmínek setkáváme jen zřídka, vytvořila N. Tocci typologii, která klasifikuje zahraniční politiku na základě kombinací cílů a prostředků na: normativní, realistickou, imperialistickou a status quo (viz Tab. č. 1), přičemž každá z nich může mít zamýšlený efekt, či nikoliv (Tocci 2008: 12).

Tab. 1: *Typologie aktérů dle N. Tocci*

Typ aktéra	Normativní		Realistický		Imperiální		Status quo	
	Úmyslný	Neúmyslný	Úmyslný	Neúmyslný	Úmyslný	Neúmyslný	Úmyslný	Neúmyslný
Cíle								
Prostředky								
Dopady								

Nenormativní

Normativní

Zdroj: (Tocci 2008: 12).

Normativní

Normativní aktér splňuje všechny podmínky: svojí zahraniční politikou se snaží dosáhnout normativního cíle, jeho jednání podléhá mezinárodním pravidlům a zákonům a má rovněž kýžený normativní dopad. Je však nutné brát v potaz, že deklarované cíle a politika nic neříkají o skutečném záměru aktéra. Ten může prosazovat normativní cíle za použití normativních prostředků pouze z důvodu své slabé vnitřní kapacity a posílením práva tak v podstatě chránit sám sebe. Jiný mezinárodní hráč naopak s plným přesvědčením a dobrým úmyslem prosazuje normativní cíle, a i přesto neuspěje kvůli nepříznivému zahraničnímu prostředí (Tocci 2008: 12).

Realistický aktér

Realistická zahraniční politika může mít úspěch se svou nenormativní politikou i s plněním svých nenormativních cílů za použití všech prostředků, které má k dispozici, bez ohledu na domácí či mezinárodní právo. Logicky ani žádoucí dopad dané politiky není normativní, nicméně může se stát, že právě takový aktér paradoxně dosáhne rozvoje či upevnění mezinárodních norem, neboť svým chováním vzbudí obavy u ostatních hráčů, kteří se pokusí o rozvoj mezinárodního práva a institucí za účelem zastavit ho (Tocci 2008: 13).

Imperiální aktér

Stejně tak imperiální aktér, který prosazuje normativní cíle nenormativními prostředky, může navzdory ignorování mezinárodního práva uspět ve vytváření nových norem, které jsou následně kodifikovány a zakotveny v mezinárodním právu. Rovněž může ovšem ve svém snažení selhat, když se ho budou např. z důvodu porušování zákona, navzdory normativním cílům a kapacitě tyto cíle prosadit, mezinárodní aktéři snažit zastavit (Tocci 2008: 13).

Status quo

V tomto případě svým působením aktér sleduje vlastní nenormativní cíle, jež se ovšem snaží prosadit normativními prostředky. Operuje v mezinárodním systému v souladu s domácím a mezinárodním právem, aniž by se však snažil o jeho rozšíření či upevnění (Tocci 2008: 13).

Kromě samotné typologie se N. Tocci zabývá také vnějšími faktory, které ovlivňují pravděpodobnost, že bude aktér prosazovat normativní či nenormativní zahraniční politiku. Zatímco první dva faktory se týkají vnitřního prostředí aktéra, poslední třetí faktor se vztahuje k prostředí vnějšímu.

Vnitřní politický kontext

První podmiňující faktor se zabývá vnitřními podmínkami a kontextem, ve kterém daný aktér konceptualizuje, interpretuje a operacionalizuje svoje zahraničně-politické cíle. Pozornost je zaměřena na úlohu, kterou při osvojování a vytváření těchto cílů hrají politické strany, zájmové skupiny, občanská společnost, média či veřejné mínění, přičemž opomíjena není ani role oficiálních institucí (Tocci 2008: 17).

Vnitřní schopnost

Druhý podmiňující faktor se zaměřuje na schopnost daného aktéra prosadit deklarované cíle své zahraniční politiky, neboť způsob, do jaké míry aktér používá své zahraničně politické nástroje, ať už normativním, či nenormativním způsobem, závisí zásadním způsobem právě na jeho vnitřní schopnosti. Tento fakt implikuje skutečnost, že velké mocnosti oplývající vojenskými prostředky či velkým ekonomickým vlivem jako např. USA, Rusko či Indie mají více možností prosadit své cíle porušením mezinárodního práva, než je tomu u malých nebo rozvojových států. Kromě toho zde hrají roli také jiné faktory, jako je např. úroveň (vzájemné) závislosti mezi aktéry atd. (Tocci 2008: 17-18).

Vnější prostředí

Když analyzujeme roli, kterou hraje vnější prostředí při formování konkrétních výsledků zahraniční politiky, měli bychom se zaměřit na tři konkrétní otázky. K jaké interakci dochází mezi zahraniční politikou a vnějším prostředím ve třetím státě? K jakému vzájemnému působení dochází mezi zahraniční politikou s politikou dalších zahraničních aktérů ve třetím státě či jiné konkrétní oblasti? A k jaké interakci dochází s širším mezinárodním prostředím, které má vliv na rozvoj uvnitř třetího státu či daného regionu? Popřípadě, jakou roli hraje zahraničně politický aktér uvnitř mezinárodních institucí a jak tyto instituce ovlivňují dopad zahraniční politiky tohoto hráče, jelikož jedním z klíčových determinantů normativní

zahraniční politiky je míra, do jaké jsou normativní cíle podporovány a prosazovány mezinárodními organizacemi (Tocci 2008: 19).

Nicméně je nutné brát v potaz, že pokud zahraniční politiku daného aktéra klasifikujeme jistým způsobem, nemusí to nutně znamenat, že už v této “škatulce” zůstane. Záleží na konkrétním regionu, politické oblasti i času, kdy jeho zahraniční politiku zkoumáme.

2 Čínské působení v kontextu Latinské Ameriky

2.1 Čínsko-latinskomerické vztahy

Čínsko-latinkoamerické vztahy zaznamenaly v posledních letech rychlý a nebývalý růst. Na tento fakt měly velmi zjednodušeně vliv dvě skutečnosti: zhoršení vztahů mezi Bushovou administrativou a latinkoamerickými státy a “vstup Číny do mezinárodních vztahů” jakožto významného ekonomického a politického hráče (Dominguez 2006: 46).

Ačkoli ČLR a Latinskou Ameriku dělí geograficky velká vzdálenost a jejich vztah není poznamenán žádným sporem o teritorium či jinou rozeprá, v kontextu zkoumání jejich současně velmi dobrých vztahů je relevantní zmínit dva historické milníky. Za jeden z nich můžeme považovat první kontakt mezi těmito odlišnými světy, ke kterému došlo již v 16. století, kdy se díky Manila Galleons¹¹ uskutečnily první obchody a výměny. Druhým důležitým historickým faktem je příval čínských dělníků, později známých pod přizviskem “coolies”, kteří zde měli sloužit jako levná pracovní síla. Ti svojí přítomností přispěli nejen k ekonomickému, ale i kulturnímu vývoji a účastnili se také národněosvobozeneckých hnutí. Byla to rovněž čínská menšina žijící v Latinské Americe, která výrazně přispěla k udržování dobrých vztahů mezi tímto regionem a ČLR, a tak v době svého vzniku v roce 1949¹² měla Čína navázané diplomatické vztahy již se třinácti latinkoamerickými zeměmi (Villafañe 2014: 20).

Změna nastala s příchodem studené války, během které byl kontakt mezi Latinskou Amerikou, tradičním zadním dvorkem USA, a ČLR značně omezen. Mnoho latinkoamerických států v té době následovalo USA a

¹¹ Manila Galleons byly španělské obchodní lodě, které jednou či dvakrát do roka uskutečnily plavbu přes Tichý oceán z přístavu Acapulco (dnešní mexická provincie, dříve součást Nového Španělska) do filipínské Manily, nebo jiných čínských a japonských měst (Villafañe 2014: 20).

¹² Vzniku ČLR předcházela občanská válka mezi Komunistickou stranou Číny a nacionalisty, která skončila, když komunisté v čele s Mao Ce-tungem převzali kontrolu nad pevninskou Čínou a příslušníci Kuomintangu se stáhli na ostrov Tchaj-wan, kde vytvořili vlastní stát – Čínskou republiku. Tu však většina zemí na světě neuznává a diplomatické styky s ní neudržuje (BBC 2016).

udržovalo diplomatické styky s tchajwanskou vládou.¹³ Situace se změnila až v roce 1970, kdy se USA a ČLR rozhodly optimalizovat bilaterální vztahy, čímž byla odstraněna hlavní překážka, jež bránila rozvoji čínsko-latinskoamerických vztahů. K pozitivnímu vývoji přispělo rovněž schválení rozsáhlého reformního programu v roce 1978, kterým se Čína rozhodla otevřít zahraničnímu obchodu, technice a investicím. Ačkoli jsme od té doby svědky rozkvětu vzájemného obchodu, k jeho prudkému nárůstu dochází až v roce 2001, kdy byla uskutečněna první oficiální návštěva čínského prezidenta Ťiang Ce-min po latinskoamerickém regionu, která započala tradici vzájemných návštěv (Dominguez 2006: 32). Postupem času Čína uzavřela strategické dohody s Venezuelou (2001), Mexikem (2003), Argentinou (2004), Brazílií (2004) a Peru (2008), což kromě preferenčních dohod obnáší rovněž mechanismy pro koordinaci a řešení konfliktů. Tyto státy nebyly vybrány náhodně. Nejenže se jedná o státy s velikou rozlohou, ale řeč je také o klíčových mocnostech a lídrech důležitých regionálních organizací, jako je např. UNASUR, MERCOSUR či ALBA, skrze které mohou ovlivňovat další menší latinskoamerické země (Domínguez, Stenman 2009: 20-23).

Následkem těchto bilaterálních návštěv pak byla mimo jiné právě zvýšená angažovanost Číny v regionálních multilaterálních organizacích. ČLR je od roku 1994 stálým pozorovatelem v Latinskoamerickém integračním sdružení (ALADI), od roku 2004 taktéž v Organizaci amerických států (OAS) a o pět let později se stává členem Meziamerické rozvojové banky (IADB). V průběhu posledního desetiletí rovněž aktivně participovala v Hospodářské komisi pro Latinskou Ameriku a Karibik (ECLAC) a udržuje nepřetržitý dialog s Karibským společenstvím (CARICOM), Andským společenstvím (CAN) či MERCOSUREM (Peters 2015: 6-7). V lednu 2015 se uskutečnilo historicky první společné fórum CELAC, kde čínský prezident Si Ťin-pching oznámil záměr zdvojnásobit investice své země v Latinské Americe v příštích deseti letech ze

¹³ Výjimku tvořila Kuba, která Čínskou lidovou republiku uznala v roce 1960 (Dominguez, Stenman 2009: 20-22).

současných 250 miliard dolarů na 500 miliard (Business Info 2015). Čína zde opět dokázala, že na vývoj vztahu s Latinskou Amerikou klade velký důraz a je pro ni nedílnou součástí celkové zahraniční politiky a strategie 21. století. To ostatně potvrdila již ve svém prvním oficiálním dokumentu týkajícím se přístupu k Latinské Americe, jež vydala v roce 2008. Zde si stanovila dlouhodobé cíle založené na existenci "surovinového bohatství", rostoucích hospodářských vazeb a pěti zásad pokojné koexistence. Strategie zdůrazňuje posilování spolupráce v politické či ekonomické oblasti včetně obchodu, investic, infrastruktury, energie a cestovního ruchu, stejně jako mírové, bezpečnostní, kulturní a sociální otázky (Vláda ČLR 2008).

Můžeme tedy říci, že čínské zájmy v Latinské Americe jsou ekonomické i geopolitické, záleží na konkrétním regionu Latinské Ameriky. Např. v oblasti CONOSUR¹⁴ se Čína zaměřuje na import ropy, minerálů a potravinových produktů, stejně jako export svých vlastních výrobků, v andském regionu hraje prim import potravinových produktů v kombinaci s ropou a politickými aliancemi a ve Střední Americe a Karibiku je hlavním cílem této mocnosti získat spojence ve své snaze izolovat Tchaj-wan a zároveň být blízko americkému trhu a této sféře politických zájmů (Domínguez, Stenman 2009: 22).

Latinskou Ameriku naopak Čína zajímá z důvodu diversifikace obchodu a závislosti, navíc ČLR, resp. obecně asijské státy, si nekladou tolik podmínek, pokud jde o obchod jako např. Evropská unie. Na Čínu je obecně nahlíženo jako na alternativní model rozvoje. Oproti latinskoamerickým zemím, kde se ve 20. století modernizace do velké míry rovnala industrializaci, zůstal v Číně zemědělský sektor ekonomicky i strategicky významný paralelně s industrializačním procesem. Čínský model mimo jiné klade mnohem větší důraz na roli státu, než tomu je v případě neoliberální ekonomické politiky, která byla implementována ve vybraných zemích Latinské Ameriky v 80. letech. S alternativním čínským modelem souvisí také pracovní podmínky a práva. V Latinské Americe jsou

¹⁴ Oblast CONOSUR je nejjihnější oblast Jižní Ameriky a zahrnuje státy, jako je: Argentina, Uruguay a Paraguay.

pracovní podmínky velmi kritizovány s čímž se potýkají rovněž čínské továrny.

Podle Evana Ellise, amerického odborníka na čínsko-latinskoamerické vztahy, jsou to především tři důvody, proč mají latinskoamerické země zájem s Čínou obchodovat. 1) Vzhledem k obrovské velikosti čínského trhu mnozí doufají, že zvýšení prodeje na čínský trh by v Latinské Americe mohlo vést k růstu. 2) Čínské investice a spolupráce jsou viděny jako alternativa k stagnujícím zahraničním investicím, rozvojové spolupráci a půjčkám od EU a USA. 3) Čína je mnohými státy vnímána jako možný spojenec ve snaze vyrovnat tradiční dominanci USA (Domínguez, Stenman 2009: 23-24).

2.2 Čínské hodnoty

Ačkoli čínská zahraniční politika vůči Latinské Americe byla oficiálně definovaná až v roce 2008 dokumentem *China's Policy Paper on Latin America and the Caribbean*, hodnotové prvky čínské zahraniční strategie můžeme v tomto regionu identifikovat už dříve, a to na základě obecných východisek zahraniční politiky. Stejně jako u vztahů s ostatními státy se Čína i v zemích Latinské Ameriky řídí tzv. pěti principy mírového soužití. Tyto zásady, nazývané rovněž panča šíla, byly poprvé formulovány v roce 1954 při jednání mezi Indií a Čínou a v 80. letech se staly základem pro vztahy se všemi zeměmi bez ohledu na jejich ideologii či politické uspořádání.¹⁵ Jedná se o vzájemné respektování suverenity a územní integrity, nenapadání se, nevměšování do vnitřních záležitostí, rozvíjení vztahu rovnoprávnosti a vzájemných výhod a mírové soužití (Embassy of the People's Republic of China in the Czech Republic 2009). Tyto principy postupem let neztratily na důležitosti a představují gros zahraniční politiky Číny.¹⁶ V případě dodržování principu nevměšování jsme svědky dokonce jeho stále striktnějšího dodržování, a to především po roce 1990. Důkazem toho může být skutečnost, že ačkoli byla v 60. letech 20. století Čína jedním z největších kritiků sovětského revizionismu, zánik komunismu v Mongolsku, Sovětském svazu či východní Evropě již oficiálně nijak nekritizovala (Womack 2008: 273).

Významným konceptem čínské zahraniční politiky je bezesporu myšlenka multipolárního světa, který se v roce 2002, za vlády čínského prezidenta Ťiang Ce-min, stal součástí oficiální zahraniční politiky země. Podstata zmíněného konceptu spočívá v přesvědčení, že žádný stát nemůže dominovat ostatním a spolupráce mezi jednotlivými zeměmi, založená na vzájemném zájmu a respektu, je pro fungování světového politického uspořádání naprosto stěžejní (Womack 2008: 274).

¹⁵ V roce 1982 se pět zásad mírového soužití stalo součástí čínské ústavy (Womack 2008: 273).

¹⁶ K pěti zásadám mírového soužití se hlásí rovněž nový bezpečnostní koncept, jenž byl představen roku 1997 (Lahtinen 2015: 203).

Jeden z nejdůležitějších politických cílů, který Čína svým působením v Latinské Americe sleduje, je získání podpory pro politiku jedné Číny, jinými slovy mezinárodní izolace Tchaj-wanu, ideologické východisko, dle kterého je provincie Tchaj-wan nedílnou součástí území ČLR (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China 2010). V roce 1994 vydala Čína edikt, ve kterém prohlásila, že je ochotná použít jakékoli diplomatické a ekonomické zdroje, aby odměnila státy, které se podílejí na izolaci Tchaj-wanu. Tato skutečnost však implikuje, že je rovněž připravena kohokoli, kdo v tomto testu neprojde, potrestat (Mitchell 2015: 114).¹⁷

Separátní tchajwanská vláda existuje od roku 1949, kdy se na ostrov v závěrečné fázi čínské občanské války stáhl komunisty poražený kuomintangský režim. Tchajwanská vláda od této doby zastává názor, že je jedinou legitimní vládou celé Číny, což ostatně tvrdí rovněž vláda ČLR sídlící v Pekingu (Dumbaugh, Sullivan 2005: 2-6). Diplomatické styky s Tchaj-wanem v současné době udržuje 23 států, přičemž 11 najdeme právě v Latinské Americe (Dosh, Dosh 2015: 56). Tchaj-wan, který v regionu po desetiletí působil jako poskytovatel finanční pomoci a investic, je však čím dál více nucen soutěžit s rostoucím ekonomickým a politickým vlivem ČLR, což bylo ještě umocněno, když Čína v roce 2004 získala status pozorovatele v Organizaci amerických států (Dumbaugh, Sullivan 2005: 2-6).

Již zmíněná oficiální politika vůči Latinské Americe definovaná v roce 2008 na uvedené principy navazuje a dále je rozvíjí. Dokument je rozdělen do pěti základních pilířů. Zatímco první, druhý a pátý se věnují spíše obecnému popisu vztahů Číny a latinskoamerického regionu, ve třetím pilíři můžeme najít explicitně popsané cíle čínské zahraniční politiky. Jedná

¹⁷Čína vetovala posláni mírových jednotek OSN do Guatemaly a Makedonie a hrozila, že stejně tak učiní i v případě Haiti v roce 2007 kvůli diplomatickým vztahům, které tyto státy s Tchaj-wanem udržují (Mitchell 2015: 116).

se o vzájemnou důvěru a respekt vycházející právě z pěti zásad mírového soužití, blízkou spolupráci a dosažení cílů obou stran, oboustranný prospěch a rozvoj lidské civilizace. Zmíněn je zde rovněž princip jedné Číny, jehož akceptování je nezbytné pro navázání a rozvoj diplomatických vztahů s tímto asijským gigantem.¹⁸ Ve čtvrtém pilíři pak nejdeme konkrétní iniciativy, které jsou rozděleny do čtyř oblastí: politické, ekonomické, kulturní a sociální a mírové a bezpečnostní.

V roce 2014 na summitu Společenství latinskoamerických a karibských států (CELAC) čínský prezident Si Ťin-pching představil nejnovější politickou strategii, kterou nazval konceptem “pět v jednom”, zmíněná strategie však obsahuje víceméně podobné hodnoty jako dokument z roku 2008. Zahrnuje upřímnost, vzájemnou důvěru v politických záležitostech, “win-win” spolupráci v ekonomických a obchodních záležitostech a vzájemnou podporu v bilaterálních vztazích a spolupráci (Swaine 2014).

¹⁸ V případě, že chce nějaký stát s pevninskou Čínou navázat diplomatické vztahy, musí ukončit všechny oficiální vztahy s Tchaj-wanem (Suchánek 2013: 57).

2.3 Čínsko-venezuelské vztahy

Historii diplomatických vztahů mezi Venezuelou a Čínou můžeme rozdělit na tři etapy. První období bylo započato rokem 1974, když byly tyto vztahy navázány, a trvalo až do nástupu Huga Cháveze a jeho bolívarovské revoluce. V této etapě byly vzájemné vztahy spíše formální až zdrženlivé, na čemž měla velký podíl venezuelská závislost na západních mocnostech¹⁹ (China Today 2014, Dominguez 2006: 42).

Tato skutečnost se však rychle změnila s příchodem Cháveze, který znamenal začátek nové éry. V rámci snahy bolívarovské revoluce o diverzifikaci zahraničních vztahů měl zesnulý prezident od počátku jasný cíl vztahy mezi ČLR a Venezuelou zlepšit a nutno podotknout, že si počínal více než úspěšně,²⁰ přičemž čínskou finanční pomoc používal nejen ke zmírnění venezuelské závislosti na USA, ale rovněž k financování svých vládních programů, díky kterým se udržel déle u moci (Ellis 2010: 1-12). Ihned po své inauguraci učinil z Číny hlavní destinaci jeho mezinárodní “tour”, což mu čínský prezident Si Ťin-pching velmi záhy oplatil, když Venezuelu v roce 2001 navštívil v rámci své cesty po Latinské Americe. Jejím cílem bylo podpořit obchodní vztahy a získat podporu v OSN, kde byla Čína odsouzena za porušení lidských práv, a právě v Chávezovi našel Si Ťin-pching přejícího partnera, který nejenže byl ochoten nepodpořit rezoluci OSN mířící proti ČLR, ale také sdílel jeho obdiv k Maovi Ce-tungovi²¹ a podporoval čínské úsilí hostovat olympijské hry v roce 2008 (Ericson 2005: 7). A tak, ačkoli byl jejich vzájemný obchod do té doby velmi slabý, uzavřely oba státy na základě politické blízkosti, potenciálu a

¹⁹ Důkazem toho může být skutečnost, že do nástupu Hugo Cháveze Čínu navštívil pouze jeden státník – Luis Herrera (Dominguez 2006: 43).

²⁰ Pro srovnání, zatímco v letech 1974–1998 uzavřely oba státy okolo 74 dohod, v letech 1999–2015 to bylo již 450 (BBC 2015).

²¹ Při své třetí návštěvě ČLR v roce 2004 Hugo Chávez deklaroval, že jeho vládní program – bolívarovská revoluce, má původ v čínské komunistické ideologii, jejímž zakladatelem byl Mao Ce-tung (Dominguez 2006: 41).

ekonomické komplementarity strategické partnerství a založily společnou Komisi na vysoké úrovni, mechanismus pro koordinaci společných projektů v různých sférách (Gorostiaga 2011: 13-17). Tato strategická aliance byla založená především na skutečnosti, že Venezuela disponuje největšími zásobami surové ropy na světě a Čína je jejím druhým největším světovým spotřebitelem, potažmo druhá největší ekonomika na světě.²² Ačkoli extrakce ropy v Orinoku je nákladná a k jejímu zpracování jsou nutné speciální rafinerie, je to právě její velké množství, které z ní činí objekt čínského zájmu. Hlavním důvodem, proč Čína navázala vztah s Venezuelou, je tedy ropa a záměr učinit z Venezuely jednoho z hlavních dodavatelů této komodity, jelikož ruku v ruce s čínskými ekonomickými reformami v 70. letech vzrostla rovněž energetická spotřeba této země (Tania 2012: 83-87). Teoreticky jsou obrovské zásoby venezuelské ropy jak ušité na míru velké čínské poptávce, a tak zatímco z dlouhodobého hlediska export ropy do USA klesá, dodávky do Číny mají opačnou tendenci.²³ Naneštěstí ovšem dělí oba státy velká geografická vzdálenost, jež brání tomu, aby se Čína stala hlavním odběratelem venezuelské ropy, a která je také důvodem, proč, přes veškerou antiamerickou rétoriku, Venezuela stále exportuje 60 % své ropy do USA (Ríos 2009).

Ačkoli Čína touží především po venezuelské ropě, projevila zájem rovněž o železo a jiné kovy a materiály. Přírodní bohatství však není jediným důvodem, proč je tato jihoamerická země terčem zájmu asijského giganta. Venezuelský trh o třiceti milionech obyvatel s relativně velkou kupní silou představuje ideální odbytíště pro čínské výrobky, přičemž nedostatek konkurence ve výrobě zvyšuje naděje ohledně vývoje budoucích projektů. Kvůli příznivé orientaci Cháveze a jeho následovníka Nicoláse Madura směrem k obchodu s ČLR, si čínské firmy užívají poměrně výsadního postavení na venezuelském trhu (Ellis 2010: 1-12).

²² Čína je v současnosti druhá největší ekonomika na světě ihned po USA.

²³ Venezuelské dodávky do Číny vzrostly z 50 000 barelů denně v roce 2000 na 300 000 v roce 2013. To činí kolem 5,5 % celkového čínského importu ropy a 15 % celkového venezuelského exportu této komodity (The Carnegie–Tsinghua Center for Global Policy 2014).

Čína Venezuele na oplátku pomáhá extrahovat její komodity, diversifikuje venezuelské exportní trhy, generuje symbolické projekty pro domácí spotřebu, slouží jako alternativní dodavatel vojenského zboží druhé kategorie a je hlavním zdrojem přímých zahraničních investic, což je dáno rovněž skutečností, že Hugo Chávez i Nicolás Maduro svoji nezodpovědnou politikou z Venezuely učinili extrémně neatraktivní zemi a ČLR je tak prakticky jediný stát, který je do Venezuely ochoten investovat takto významné množství peněz (Ellis 2010: 1-12). Tato andská země navíc potřebuje ČLR k otevření asijských trhů, které by mohly významně přispět k diverzifikaci odběratelů její ropy (Forbes 2016).

Hned vedle energetického sektoru tvoří důležitou součást vzájemné spolupráce oblast finančnictví. Čína je zdrojem velkých půjček, které jí Venezuela splácí skrze prodej ropy, avšak přesné detaily těchto smluv či cena, za jakou Venezuela ČLR ropu prodává, nejsou známy (Gorostiaga 2011). Čínská finanční pomoc je pro Venezuelu, obzvláště v dnešní době, kdy země postrádá hotovost, klíčová. Byť distribuované prostředky doposud jen málo přispěly k posílení ekonomiky země, čínské půjčky pomohly podpořit Chávezův, potažmo Madurův režim a uklidnit některé části obyvatelstva (Myers 2014).

Z pohledu Číny jsou však investice a obchodování s Venezuelou velmi riskantní. V letech 2005–2012, kdy byla cena ropy vysoká a Venezuela tak ekonomicky rostla, se vzájemný vztah vyvíjel více než dobře, avšak v roce 2013 přišel pád cen a s ním i zpomalení ekonomiky, jež vyústilo v recesi a vysokou inflaci. Když k tomu připočteme politické nepokoje, není divu, že má Čína pochybnosti o budoucím vývoji. Na druhou stranu je ovšem nutné brát v potaz, že z pohledu ČLR jsou investice ve Venezuele pouze zlomkem z celkového investovaného množství peněz, a tak potenciální zisk, tzn. dosažení energetické bezpečnosti a navázání “dlouhodobého přátelství” stále převažuje nad rizikem (BBC 2015). Navíc ačkoli Čína od roku 2007 poskytla Venezuele téměř 50 bilionů dolarů, tyto investice nebyly pouhým charitativním projektem umožňujícím venezuelský ekonomický rozvoj. Půjčky byly sice poskytnuty za velmi výhodných

podmínek, avšak vedly rovněž k podstatnému zvětšení přítomnosti Číny na venezuelském trhu.²⁴ Čína nicméně pokračuje ve sledování situace v zemi, obzvláště nyní, když ve Venezuele vládne ekonomická a politická nestabilita, čehož může být důkazem např. nedávné zřízení čínské rozvojové banky v Caracasu, jež je mnohými vnímáno právě jako pokus snadněji monitorovat venezuelské výdaje (Myers 2014).

Opomenut by neměl být ani obchod se zbraněmi, neboť v rámci regionu představuje Venezuela pro ČLR nejdůležitějšího zákazníka. Kromě toho však mezi zeměmi neexistují žádné exkluzivní vojenské výměny nebo vojenské aliance (Myers 2014).

Kromě ekonomické komplementarity charakterizuje vzájemný vztah rovněž politická blízkost. Oba státy mají podobně orientovanou zahraniční politiku, uznávají stejné principy a sdílí podobný pohled na řadu mezinárodních otázek. Společnou řeč nacházejí především v oblastech jako je: tzv. jih-jih spolupráce, odzbrojení, ochrana životního prostředí, lidská práva, zahraniční dluh, hnutí nezúčastněných a další. Společně se pak vymezují vůči hegemonismu, imperialismu a podporují koncept multipolárního světa. Oba státy poskytují vzájemnou podporu na mezinárodní půdě a kooperují v multilaterálních fórech a organizacích, stejně jako v oblasti lidských práv, která nejsou ani v jedné zemi plně dodržována. Čína např. prosazovala Venezuelu místo Guatemaly (2006) při kandidatuře na nového nestálého člena Rady bezpečnosti, zatímco Venezuela sekunduje čínským kontroverzním postupům v Íránu či Severní Koreji a byla první zemí uznávající princip jedné Číny v Latinské Americe (Ríos 2009). V tomto ohledu představuje Venezuela pro ČLR v budoucnosti možný zdroj vlivu, neboť z 23 zemí uznávajících Tchaj-wan pochází 11 ze Střední Ameriky a Karibiku²⁵, z nichž jich je mnoho závislých na Venezuele

²⁴ Venezuela utratila většinu za čínské produkty, jako je elektronika, železnice a modernizace infrastruktury, a tak můžeme říci, že se jedná o tzv. win-win situaci (Myers 2014).

²⁵ V současné době však panuje mezi Tchaj-wanem a ČLR příměří, kdy se oba státy dohodly, že se nebudou snažit změnit diplomatický postoj národů, které uznávají jejich oponenta (Ellis 2010: 8).

kvůli ropě, kterou dostávají v rámci zvýhodněných podmínek PetroCaribe (Ellis 2010: 6)²⁶. Venezuela se také přirozeně připojuje k čínskému návrhu na vytvoření mezinárodní měny, která by ukončila hegemonii dolaru (Ríos 2009).

Navzdory úzké politické spolupráci a skutečnosti, že je ČLR mnohými státy, včetně Venezuely, vnímána jako protiváha USA, je však čínský postoj v tomto ohledu velmi obezřetný až zdrženlivý. Čína, která si zakládá na tom, že její vztahy nejsou založeny na ideologii ani namířené proti třetímu aktérovi, deklaruje, že se chce vyvarovat jakéhokoli politického závazku, kvůli kterému by měla její zahraniční politika negativní ideologickou konotaci a jenž by případně poškodil zvláštní vztah, který udržuje s USA (Ríos 2009). Ačkoli se tedy Čína snaží vyhnout jakýmkoli opatřením, které by mohly její vztah se Spojenými státy ohrozit, má ve skutečnosti z bolívarovského antiamerikanismu prospěch, jelikož boj venezuelského režimu proti dominanci USA, neoliberalismu a západním společnostem vytváří prostředí, ve kterém může ČLR vyjednávat a budovat svoje vztahy. Jinými slovy ČLR těží z venezuelského antiamerikanismu jenom tehdy, pokud s ním není spojována a není tak Spojenými státy vnímána jako hrozba. Neschopnost USA vytvořit Americkou zónu volného obchodu např. nahrávalo čínské snaze o vytvoření bilaterálních dohod o volném obchodě s Chile, Peru nebo Kostarikou (Ellis 2010: 4-12).

Není sporu o tom, že ani jeden z aktérů nebere vzájemný vztah na lehkou váhu, obzvláště Venezuela ne. Ostatně nikdo z regionu se nemůže pochlubit větším počtem oficiálních návštěv ČLR než právě Hugo Chávez. Bývalému venezuelskému vůdci velmi zdatně sekunduje také aktuální hlava státu Nicolás Maduro, s jehož nástupem začalo třetí a zatím poslední období čínsko-venezuelských diplomatických vztahů (China Today 2014). Ty však zvolením současného prezidenta neprodělaly žádnou větší změnu, neboť Nicolás Maduro se jakožto bývalý ministr zahraničí podílel na jejich ustavování a sleduje stejnou zahraničně-politickou linii jako Chávez. V roce

²⁶ PETROCARIBE je obchodní ropná aliance mezi Venezuelou a karibskými státy, kterým Venezuela poskytuje ropu za zvýhodněnou cenu (PETROCARIBE 2009).

2014 koneckonců oba státy povýšily společné vztahy na integrální strategické partnerství, v rámci kterého se zavázaly pracovat v příštích deseti letech na vytvoření speciálních rozvojových zón a speciálních ekonomických zón a prohloubit spolupráci v mnoha sektorech jako je: zemědělství, strojírenství, telekomunikace, turismus či hornictví (Jiang 2015). O rok později pak, navzdory dramatické situaci, která ve Venezuele panuje²⁷, došlo k podepsání dalších dohod o zvýšení ropné produkce v následujících deseti letech či založení institutu Konfucius, jež je vyvrcholením intenzivní kulturní spolupráce, kterou se mohou oba státy pochlubit již od roku 1981 (Ríos 2009).²⁸

Dá se tedy předpovídat, že zatímco USA bude pokračovat v uvalování sankcí proti Venezuele, Čína jí bude stát po boku, ochotna podporovat venezuelské požadavky na rozvoj. Pozitivní trend ve vývoji společných vztahů potvrdil rovněž sám Nicolás Maduro, když se během své poslední návštěvy Číny nechal slyšet, že jsou si oba státy blíž než kdykoli dříve (Jiang 2015).

²⁷ Kvůli nízkým cenám ropy Venezuele hrozí, že bude muset dovážet větší množství ropy, aniž by dostala více peněz zpátky (EL PAÍS 2015).

²⁸ Kulturní spolupráce mezi oběma zeměmi zahrnuje např. výměnu studentů či pracovníků konkrétních oddělení či návštěvy sportovních delegací (Ríos 2009).

2.4 Čínsko-argentinské vztahy

Čínsko-argentinské vztahy můžeme ve srovnání s ostatními latinskoamerickými státy charakterizovat jako výjimečné a dle Eduarda D. Oviedy, předního argentinského odborníka na Čínu, pojí obě země neobvykle silné pouto (Sklenářová 2012). Vzájemný vztah je nicméně od počátku ukázkou politického pragmatismu a má nízký ideologický obsah. Jedním z jeho základních rysů je kontinuita, a to i navzdory skutečnosti, že v Argentině byla dlouhá léta u moci vojenská junta a v Číně vládne komunistická strana (Dominguez 2006: 34).

Vzhledem k faktu, že Argentina spolu s Uruguayí patří mezi jediné země regionu, které v 19. století nepoškodily vzájemné diplomatické vztahy historickou zkušeností s obchodováním s čínskými otroky “coolies”, prvních 400 Číňanů přišlo do Argentiny až v roce 1940. Ačkoli země udržují diplomatické styky nepřetržitě od roku 1945, aktivními se staly až po roce 1972, kdy Argentina uznala princip jedné Číny a kdy byly po historické návštěvě bývalého amerického prezidenta Richarda Nixona v Číně vztahy obou států normalizovány. Ačkoli Argentina byla tehdy pod vládou vojenské junty, jež za studené války stála na straně západu, toužila zároveň diversifikovat zahraniční styky a ekonomiku (Paz 2014: 1-4).

Navzdory rozdílným ideologickým pohledům byly obě země spojovány společnými zájmy, jako je vzájemná podpora v mezinárodních fórech ohledně lidských práv, obchodu atd., a tak se velmi záhy, v roce 1980, vydal argentinský (de facto) prezident Jorge R. Videla na svoji první oficiální návštěvu Číny (Sklenářová 2012). O deset let později byla podepsána dohoda o zřízení politického konzultačního mechanismu, kterou následovalo další znatelné zintenzivnění vzájemných vztahů. Sblížení bylo výhodné pro obě země. Zatímco v Číně v 90. letech prudce narostla poptávka po primárních komoditách, které potřebovala pro svoji ekonomickou expanzi, pro Argentinu ČLR představovala potenciální vývozní trh (Cámara Argentino-China de Produccion, Industria y Comercio

2010).²⁹ Právě díky komplementaritě ekonomik obou zemí došlo v následujících letech k velmi intenzivnímu a rychlému růstu jejich vzájemného obchodu. Čína, toužící po zajištěné potravinové bezpečnosti, měla vždy zájem především o potraviny, energetické zdroje a primární suroviny a Argentina, disponující vším zmíněným, potřebovala trh pro export právě těchto komodit (Hogenboom, Jilberto 2010: 105).

Na přelomu 20. a 21. století však vývoj obou zemí nabral zcela jiný spád a mezi státy se začala tvořit propast. Zatímco Argentina se nacházela v ekonomické a politické krizi, pro Čínu to bylo období, kdy si svět začal uvědomovat její ekonomický potenciál. (Cesarin 2007: 3). Byla to tak právě Čína, která hrála klíčovou roli v hospodářském oživení Argentiny a jež se výraznou měrou zasloužila o její zotavení z krize v roce 2001.³⁰ Americké a evropské investice se v té době značně zmenšily, což pro Čínu představovalo ideální situaci, aby zvětšila svoje portfolio a vizibilitu v regionu (Williams 2008: 59).

Milník ve vzájemných vztazích přichází o pár let později, a to v roce 2004. Čerstvě zvolený prezident Nestor Kirchner tou dobou začal jako první rozvíjet myšlenku, že by Čína mohla pomoci vládě zmírnit tlak, který byl na Argentinu vyvíjen ze strany finančních institucí a brzy po uvedení do úřadu se vydal na oficiální návštěvu Číny. Nedlouho poté uskutečnil velkou cestu po Latinské Americe rovněž jeho čínský protějšek Chu Ťin-tchao, jehož hlavním cílem bylo, aby latinskoamerické státy uznaly status Číny jakožto tržní ekonomiky, čímž by se značně znesnadnilo zavádění antidumpingových opatření proti levným čínským výrobkům (Miranda 2015).

Jakkoli se tomuto kroku Kirchnerova vláda nejdříve bránila, neboť udělala z ochrany národního průmyslu a vnitřního trhu důležitou

²⁹ Mimoto Čína pomohla Argentině zmírnit mezinárodní izolaci, do které se dostala na základě obvinění z porušování lidských práv (Cámara Argentino-China de Producción, Industria y Comercio 2010).

³⁰ Čína je od roku 2001 největším bilaterálním věřitelem země (Wilson 2015: 13).

ekonomickou prioritu³¹, nakonec Memorandum o porozumění podepsala, doufaje na oplátku v získání čínské finanční pomoci. K všeobecnému zklamání však Argentina za podepsání zmíněného dokumentu získala „pouze“ symbolické povýšení z kooperativního na strategického partnera³² a příslib ohledně budoucích čínských investic, které měly v následujících deseti letech dosáhnout částky 20 bilionů dolarů.³³ Argentinská vláda čínské investice samozřejmě vítala, její očekávání však byla mnohonásobně vyšší, jelikož paralelně byla v řešení rovněž 10letá biliónová čínská půjčka,³⁴ díky které by Argentina mohla splatit dluh Mezinárodnímu měnovému fondu. Čína se ovšem rozhodla neriskovat její jediný opravdu strategický vztah (ten s USA) a na poslední chvíli si vše rozmyslela (Paz 2014: 7-9). Tato situace může posloužit jako typický příklad čínské strategie, jak dosáhnout úspěšné dohody výměnou za pouhé sliby, jelikož, jak se ukázalo v následujících letech, jen málo z toho, co Čína tehdy přislíbila, bylo opravdu zrealizováno (Nacht 2012: 122).

Uplynulo pět let od zmíněného incidentu, než oba státy dosáhly konkrétní finanční dohody. Stalo se tak na výročním zasedání Meziamerické rozvojové banky v roce 2009,³⁵ kde obě země uzavřely smlouvu o vzájemné směnitelnosti měn, na základě které mohly v jejich bilaterálním obchodě používat lokální měnu místo amerického dolaru. Pro Argentinu, která byla první latinskoamerickou zemí, jež s Čínou dohodu tohoto druhu uzavřela, tato smlouva znamenala nejen zvýšení devizových rezerv dostupných v centrální bance, což byl pro mezinárodní trhy důležitý signál, ale zároveň se

³¹ Konkrétně Argentina známá svým protekcionismem byla v letech 1994–2005 zodpovědná za otevření 40 antidumpingových kauz proti Číně, což byla desetina všech antidumpingových případů proti ČLR v rámci WTO (Williams 2010: 57-58).

³² Strategické partnerství zahrnovalo dohodu o spolupráci v ekonomické, obchodní a vesmírné oblasti, turismu a infrastruktuře (Williams 2010: 57-58).

³³ Čínský prezident definoval vzájemný vztah pomocí čtyř os – ekonomická, obchodní, vědecká a technická spolupráce a vyzdvihl vzájemnou důvěru a multilaterální spolupráci, které byly pro čínskou zahraniční politiku v rámci globální strategie zásadní (Miranda 2015).

³⁴ Tyto peníze by bývaly pro latinskoamerickou zemi, toho času stále bez přístupu k mezinárodním zahraničním trhům a s nesplaceným externím dluhem, která tři roky předtím utrpěla ekonomický kolaps, znamenaly klíčovou pomoc (Paz 2014: 8).

³⁵ Členem Meziamerické rozvojové banky se Čína stala v roce 2008. Argentina ji v její kampani podporovala po celých 15 let (1993–2008) jejího trvání (Paz 2014: 24-25).

jednalo o krok směrem k diverzifikaci externích finančních prostředků mimo tradiční multilaterální organizace, jako je Mezinárodní měnový fond a Světová banka. Čína na druhou stranu vítala, že Argentina “veřejně” podpořila její stanovisko o možné nahraditelnosti dolaru jakožto hlavního platidla a rezervy v mezinárodním měnovém systému. O dva roky později pak proběhla dosud největší čínsko-argentinská finanční transakce, když čínská Průmyslová a komerční banka koupila 80 % akcií Standartní banky Argentiny S.A. Nově vzniklá ICBC Argentina má 3 200 zaměstnanců a téměř milion klientů (Paz 2014: 24-25).

Vzájemná ekonomická spolupráce se ovšem vyvíjí i nadále. Kromě potravin potřebuje Čína také energii, a právě vzájemná spolupráce v energetickém sektoru v posledních letech značně zintenzivnila. V rámci dohod o integrálním strategickém partnerství z roku 2014 se ČLR zavázala pomoci Argentině postavit jadernou elektrárnu a investovat 4,7 bilionu dolarů do výstavby dvou vodních elektráren v provincii Santa Cruz.

Další z oblastí, které se ČLR intenzivně věnuje v rámci své strategie “Going out”, a to i v jiných státech, je infrastruktura. Ta má pro Čínu strategický význam, neboť dopravní síť v Latinské Americe můžeme charakterizovat jako velmi slabou a její budování má klíčový význam pro přepravu komodit (OECD 2015).

Stejně důležitá jako oblast ekonomická je v čínsko-argentinském vztahu důležitá sféra politická, v rámci které obě země úzce kooperují a navzájem si pomáhají. Zatímco Čína, jakožto člen Rady bezpečnosti, podporuje Argentinu ve věci Falklandských ostrovů a v rámci své protikoloniální politiky vystupuje proti Velké Británii, Argentina, pro ČLR atraktivní hlavně díky svému silnému vlivu v regionálním bloku MERCOSUR, velmi důsledně uznává princip jedné Číny³⁶ a “přivírá oči” nad stavem lidských práv v této asijské zemi (Oviedo 2015). Důkazem toho může být např. podpora Číny po masakru na Náměstí nebeského klidu, když

³⁶Argentina se vyvarovala nejen diplomatických vztahů s Tchaj-wanem, ale oproti jiným latinskoamerickým státům se navíc zřekla i ekonomických vztahů, které jsou jinak Pekingem tolerovány (Oviedo 2015).

se postavila proti uvalení sankcí ostatními západními státy, přičemž bývalý argentinský prezident Carlos Menem byl dokonce první hlavou státu, která po tomto incidentu Čínu navštívila (Paz 2014: 6). Argentina považuje teritoriální záležitosti jako je Tchaj-wan, Tibet nebo ostrovy Jižního moře za interní problémy Číny, do kterých by neměly zasahovat třetí státy a spolu s asijským gigantem se hlásí k hodnotám jako je územní integrita, ne-intervence a státní suverenita. Argentina rovněž podporovala vstup Číny do WTO³⁷ či její získání statusu pozorovatelského státu v ALADI a OAS (Cesarin 2007: 11).

Vzájemná spolupráce zahrnuje také vědu a techniku. Obě země mimo jiné podepsaly v roce 2008 dohodu o založení Argentinsko-čínského centra pro vědu a potravinářské technologie, přičemž hlavním cílem zmíněné iniciativy je posílení spolupráce v této oblasti (OECD 2015).

Za dobu udržování diplomatických styků uzavřely oba státy nespočet dohod za účelem podpory obchodu a investic v infrastrukturu, energetice, těžebním průmyslu, financích, zemědělství nebo lesnictví. V roce 2014 pak podepsaly dohodu o vytvoření integrálního strategického partnerství zahrnující kromě jiného milionové čínské investice, další smlouvu o směnitelnosti měn či finanční půjčku na výstavbu železnice ve výši 2 099 milionů dolarů (Casa Rosada 2014). V rámci zmíněných dohod byla vytvořena rovněž Argentinsko-čínská komise pro spolupráci v obraně, technologii a průmyslu, která znamenala zlom ve vojenské kooperaci těchto zemí. Ačkoli se jedná o dosud nepřiliš zdůrazňovanou sféru spolupráce, prochází nyní dynamickým rozvojem. V roce 2015 byla podepsána bezprecedentní dohoda o vojenské spolupráci, která představuje novou fázi v čínsko-latinskoamerickém vojenském angažmá. Tento relativně nový fenomén vzbuzuje obavy především ve Spojených státech, většinou odborníků je však čínské zapojení v této oblasti vnímáno pouze jako

³⁷ Za podporu při získávání členství ve WTO se Čína Argentíně odměnila udělením výjimky v oblasti celních bariér 78 argentinským produktům (Hogenboom, Jilberto 2010: 110).

komplementární k jejím ekonomickým a diplomatickým aktivitám (Wilson 2015: 3).

Kromě ekonomického a politického vlivu se ovšem Čína v posledních letech čím dál více zaměřuje na tzv. „soft power“, kterou si chce v zahraničí zajistit novou „image“, jež není přímo spojená s budováním ekonomické supervelmoci. Se zvětšující rolí Číny jakožto globálního hráče totiž roste také její snaha o podporu kultury a expanzi „její kulturní stopy“ (Česká pozice 2012). Mezi oběma zeměmi existuje poměrně rozsáhlá spolupráce v oblasti vzdělávání a v Argentině můžeme najít rovněž několik tzv. Konfucius institutů – center, jež v zahraničí propagují čínský jazyk a kulturu. Velmi důležitou roli v kulturní spolupráci hraje také čínská menšina žijící na území Argentiny, která výraznou měrou přispívá k diverzifikaci a konsolidaci kulturních vztahů. Čínští imigranti, kterých žije na území latinskoamerického státu v současné době více než 60 000, mají pro zemi rovněž ekonomický význam (Hogenboom, Jilberto 2010: 112).

3 Analýza čínské zahraniční politiky

3.1 Čínská zahraniční politika vůči Venezuele

V následující, analytické, kapitole bude aplikována teorie Nathalie Tocci na zkoumané státy, a to tím způsobem, že autorka jednotlivě analyzuje čínskou zahraniční politiku z hlediska jejích cílů, prostředků, které ČLR používá a dopadů jejího působení v dané zemi. Následně bude provedena komparace čínských strategií v obou státech vycházející opět z rozdělení na cíle, prostředky a dopady. Autorka si je vědoma skutečnosti, že Čína v každé zemi sleduje více menších, parciálních cílů, nicméně pro účel této práce, potažmo aplikování zmíněné teorie, je dostačující identifikovat pouze jeden, hlavní cíl, kterému bude následně věnována pozornost.

Cíle

Jako hlavní záměr čínského působení ve Venezuele autorka identifikovala zájem ČLR učinit z této latinskoamerické země jednoho z klíčových dodavatelů ropy. Jako další cíl pak stanovila šíření hodnot vycházejících z pěti principů mírového soužití, k jejichž prosazování se ČLR zavazuje v oficiální koncepci zahraniční politiky vůči Latinské Americe. Jedná se o vzájemné respektování suverenity a územní integrity, nenapadání se, nevměšování do vnitřních záležitostí, rozvíjení vztahu rovnoprávnosti a vzájemných výhod a mírové soužití. Vedle toho tvoří nedílnou součást čínské zahraniční politiky také prosazování principu jedné Číny a myšlenky multilaterálního uspořádání. Autorka na oba cíle nahlíží jako na komplementární, tvořící jeden celek, jenž považuje za normativní, neboť vybudování sítě vztahů založených na výše zmíněných hodnotách přispívá ke konstrukci mezinárodního uspořádání. Autorka se rovněž

domnívá, že aby byl stát charakterizovaný jako normativní aktér, nemusí se nutně vzdát svých vlastních zájmů.

Čínský přístup vůči Venezuele je součástí celkové čínské energetické strategie, jež je postavená na diverzifikaci ropných dodavatelů, čímž má dojít ke snížení zranitelnosti ČLR. Ta se značně zvýšila poté, co kvůli velkému ekonomickému pokroku, který tato asijská velmoc zaznamenala během posledních dekad, narostla energetická spotřeba země a tím také její závislost na ropných dodávkách. Vzhledem ke skutečnosti, že je Venezuela jeden ze zakladatelů organizace OPEC, vlastní největší rezervy ropy a zemního plynu na světě a její zahraniční politika uznává podobné hodnoty jako ta čínská, není divu, že si Čína pro tento účel vybrala právě Venezuelu. Tento záměr se stal obzvlášť patrným po roce 1993, kdy se Čína stala čistým importérem ropy. Velmi záhy, v roce 1996, pak začala importovat venezuelský emulgovaný ropný olej a rok na to byla již mezi Venezuelou a ČLR podepsána první dohoda o společné těžbě.

Prostředky

Svého cíle se Čína snaží dosáhnout prostřednictvím strategických a partnerských dohod, na základě kterých se s Venezuelou snaží vybudovat blízký vztah založený na rovnosti a oboustranném benefitu. Ačkoli leckdo může namítat, že vědomá podpora autoritářského režimu by měla být označena za nenormativní prostředek, autorka se domnívá, že ČLR jedná pouze v souladu s jednou z klíčových hodnot své zahraniční politiky, a totiž principem nevměšování.

Počátek vzájemné energetické kooperace se datuje až do roku 1985, kdy se obě země dohodly na vědecké a technické spolupráci v oblasti výzkumu a těžby ropy. V roce 1996 podepsaly smlouvu o společné těžbě a od té doby jsme svědky konstantního prohlubování vzájemné spolupráce. K zásadnímu navýšení ropného exportu do Číny došlo v roce 1997, kdy čínská národní firma CNPC začala operovat ve Venezuele. Díky koupi dvou ropných polí Intercampo a East Caracoles získala přístup do ropného

průmyslu a mohla povzbudit produkci venezuelské ropy, čímž se opět o krok přiblížit dosáhnutí energetické bezpečnosti (Tania 2012: 78).

Venezuelskou ropu získává ČLR kromě těžby svých společností také díky svým půjčkám a investicím. Čína se stala hlavním investorem rozvojových projektů ve Venezuele a pomocí finančních investic podpořila infrastrukturu a služby napříč různými sektory v této latinskoamerické zemi. Právě konstrukce požadované infrastruktury, rafinerií a ropných tankerů, které zajistí transport ropy, může patřit mezi prostředky jak z Venezuely učinit jednoho z hlavních dodavatelů ropy. Co se týče čínských půjček, řadí se Venezuela jakožto jejich příjemce na první místo v rámci regionu. Jelikož peníze Číně splácí z velké části právě prostřednictvím ropy, půjčky nejsou oficiálně počítány jako dluh a nemusí tak být ratifikovány venezuelským parlamentem (The Economist 2015). Tato skutečnost je obzvláště v této době, kdy venezuelský parlament ovládá vládní opozice, více než žádoucí.

Financování čínsko-venezuelské bilaterální kooperace je garantováno společným finančním fondem, který byl oběma zeměmi vytvořen v roce 2008. Mezi dalšími aktéry, kteří jsou zahrnuti do financování a spolupráce spojené s energetikou, můžeme jmenovat čínskou rozvojovou banku CDB či korporaci CITIC Group. Bilaterální vztah dosáhl této intenzity rovněž na základě ideologické blízkosti a vzájemné politické podpory na mezinárodním poli.

Dopady

V případě čínské energetické politiky vůči Venezuele můžeme vysledovat, že zde dochází k postupnému naplňování hlavního cíle, a totiž zvětšování energetické spolupráce, a vzájemný vztah funguje na základě Čínou deklarovaných principů. Jelikož podobné budování vztahů jistým způsobem napomáhá konstrukci mezinárodního prostředí, autorka dopad čínské politiky identifikovala jako úmyslně normativní.

Ačkoli za poslední dvě dekády došlo k razantnímu navýšení ropných dodávek z 59 000 barelů za den v roce 2005 na 700 000 barelů za den v roce 2011, jejich objem v kontextu celkové čínské importu ropy není nijak

závratný (Ferchen 2013). Nicolás Maduro se nechal slyšet, že cílem obou zemí je dosáhnout v nejbližší době hranice 1 milionu, kvůli nestabilním podmínkám ve Venezuele jsme však téměř od počátku nového tisíciletí svědky jejich značného zpomalení až poklesu.³⁸ Jakkoli lze tedy čínskou energetickou strategii považovat za úspěšnou, obecně očekávání asijského giganta nebyla naplněna. Kvůli velmi nestabilní ekonomické i politické situaci ve Venezuele představuje pro Čínu spolupráce s tímto andským státem jistá rizika, kvůli kterým volá velká část čínské odborné veřejnosti po omezení vzájemné spolupráce.

Zmíněným rizikům se Čína snaží předejít přijetím nejrůznějších opatření. Jedná se především o pojištění půjček dodávkami ropy, dále pak realizaci transakcí v dolaru a renminbi či společné úvěrové podnikání. Rostoucí kooperace s sebou však nese rovněž jisté výhody. Kromě zdroje ropy našla asijská velmoc ve Venezuele také poměrně významné odbytiště pro své produkty a spojence při vyjednávání na mezinárodní půdě. Jelikož s ekonomickým vlivem získává ČLR v zemi čím dál více také vliv politický, lze konstatovat, že se Čína stává součástí venezuelského rozvoje.

Zvětšující se spolupráce mezi oběma státy má ovšem vliv také na další země. Kvůli rostoucímu množství ropných dodávek putujících do Číny a poklesu celkové ropné produkce³⁹ není Venezuela schopná dostát svým dalším závazkům, které ji pojí např. k zemím PETROCARIBE. Venezuelský prezident Maduro tuto skutečnost popírá se slovy, že “dodávky fluktuují dle potřeby každého státu”, avšak skutečnost je taková, že splácení čínských půjček má přednost před ostatními závazky (Reuters 2014).

Čínské půjčky navíc pomáhají pokrýt pouze krátkodobé potřeby, jako jsou např. platy zaměstnanců atd. a nijak neřeší příčiny ekonomických potíží z dlouhodobého hlediska. Je třeba od základu změnit způsob, jakým je stát veden, což se ovšem v dohledné době nejeví jako reálné, neboť právě

³⁸ V minulosti představitelé obou zemí velmi často prohlašovali, že se jejich spolupráce v nejbližší budoucnosti zdvojnásobí, až ztrojnásobí, cíli se však ještě ani zdaleka nepřiblížili (The Economist 2015).

³⁹ Z vrcholu okolo 3,5 milionu barelů za den v roce 1997 došlo k poklesu na 2,69 mil. barelů za den v roce 2014, což je nejméně ze všech států OPEC (EIA 2016).

čínská finanční pomoc a investice pomáhají udržet vládní stranu PSUV u moci a prodlužují tak životnost autoritářského režimu a jeho špatného managementu. Naneštěstí čím je tato vláda déle u moci, tím bude obtížnější pro potenciální následovníky vládnout, o politickém a ekonomickém oživení nemluvě.

Čínská přítomnost s sebou nese rovněž příval lidského kapitálu, přičemž čím více čínských firem ve Venezuele operuje, tím více čínských zaměstnanců je najímáno.⁴⁰ S tím souvisí rovněž fakt, že ačkoli čínské firmy a fondy “otevřely” pracovní trh, spousta lokálních obyvatel si stěžuje, že kvůli čínským obyvatelům přicházejí o práci (Jiang 2015).

Přímá úměra platí také v případě prohlubování vzájemných obchodních a politických vazeb, kdy kromě čínského vlivu v zemi roste také venezuelská závislost na čínských firmách, co se týče extrakce ropy a jiných komodit, které pro tuto zemi znamenají rozhodující příjem. Vzhledem ke kolapsu venezuelského výrobního sektoru hrají čínské firmy i v této oblasti stále viditelnější roli (Jiang 2015). Opačný trend můžeme naopak vysledovat v případě venezuelské závislosti na USA, jež s diverzifikací venezuelských obchodních partnerů přirozeně klesá, což je pro tuto zemi, lépe řečeno aktuální vládu proslulou svým antiamerikanismem, důsledek více než žádoucí.

Vnitřní kontext

Vnitřní kontext je charakterizovaný dvěma zásadními faktory. Za první, čínskou potřebou dosáhnout energetické bezpečnosti a za druhé, její strategií “Going out”, jež povzbuzuje národní podniky investovat v zahraničí. Tuto strategii ČLR přizpůsobuje zvláště každému státu, v němž působí, a v jejímž rámci používá různé druhy nástrojů – od finančních půjček a investic až po vojenskou či politickou podporu (Hongbo 2012: 30). Ačkoli však v roce 2008 vydala Čína Bílou knihu týkající se Latinské

⁴⁰ V současnosti je ve Venezuele okolo 50 000 Číňanů (Jiang 2015).

Ameriky, neexistuje žádný dokument, který by explicitně popisoval detaily čínské energetické spolupráce s tímto regionem, potažmo Venezuelou.

Čína po desetiletí zkoušela zajistit energii a suroviny prostřednictvím spolupráce s tzv. ostrakizovanými státy, aniž by tak došlo ke konfrontaci s USA a Západem, avšak vzrůstající potřeba energie ji donutila stále více a více zasahovat do oblastí, které USA považují za svoji oblast zájmu, jako je např. právě Venezuela. Zatímco čínští politici představitelé považují tuto zemi za strategickou alternativu pro diverzifikaci ropných importů a maximalizování ropné bezpečnosti, národní ropné společnosti působí spíše jako agenti, kteří se prostřednictvím spolupráce s Venezuelou snaží za co nejnižších nákladů dosáhnout svého cíle, což implikuje, že se zájmy vlády a těchto společností často neslučují.

Kvůli velké ekonomické a politické krizi ve Venezuele navíc v ČLR panují ohledně energetické politiky v této latinskoamerické zemi neshody, což je ještě podpořeno úpadkem čínské státní správy v energetickém odvětví. Vzhledem k absenci zastřešujícího energetického zákona, jenž by přesně artikuloval, kdo je za co zodpovědný, dochází mnohdy ke zdoluhavým byrokratickým jednáním a neshodám ohledně sporných energetických otázek, které omezují schopnost země řešit komplexní a dlouhodobé výzvy (Hongbo 2014).

Vnitřní schopnosti

Vnitřní schopnosti hrají při vysvětlování čínského úspěchu v získávání venezuelské ropy důležitou roli. Vzhledem k velkému ekonomickému a politickému vlivu má Čína výměnou za ropu co nabídnout a představuje tak pro Venezuelu atraktivního obchodního a politického partnera. Nejedná se pouze o ekonomickou rovinu, a totiž půjčky a investice, které do země směřují, ale také podporu v mezinárodních organizacích a obecně na mezinárodní půdě. Obzvláště signifikantní je čínské členství v Radě OSN, které ČLR skýtá značný politický vliv. Svoji roli hrají bezpochyby také ideologické důvody. Byť se Čína snaží hrát na mezinárodním poli neutrální roli, skutečnost, že prosazuje multipolární

uspořádání světa, rovněž implikuje fakt, že se do jisté míry staví proti Spojeným státům a jejich hegemonismu, což je pro Venezuelu, známou svým antiamerikanismem, nesporná výhoda. Opomenout nelze ani vojenský vliv ČLR. Asijská mocnost se může již nyní pochlubit nejpočetnější armádou světa, technicky však stále zaostává za vojenskými silami Západu. Někteří odborníci nicméně predikují, že již během následujících dvaceti let se čínská armáda stane plně konkurenceschopnou armádě USA a Čína se tak stane největší vojenskou mocností na světě.

Vnější prostředí

Na čínskou energetickou politiku vůči Venezuele mají vliv rovněž zahraniční události. Zájem o venezuelskou ropu se stal ze strany ČLR ještě intenzivnějším po roce 2011, kdy vypukly politické nepokoje v severní Africe a Středním východě a po globální finanční krizi v roce 2008.

Čínské aktivity v regionu mají dopad především na americký vliv v této oblasti, a to z toho důvodu, že zatímco Spojené státy vystupují proti aktuální vládě a všemožnými způsoby pomáhají existující opozici,⁴¹ Čína, byť nemá zájem stavět se proti USA, naopak autoritářský režim podporuje a snaží se s touto zemí vybudovat blízký vztah. Čínské působení zde nejenže značně zmenšuje prostor pro americký vliv, ale rovněž připravuje americké firmy o obchodní možnosti. Svojí krátkozrakostí, resp. tím, že nepodmiňuje svoje půjčky a investice žádnými reformami, představuje ČLR pro Venezuelu alternativu a Spojené státy tak ztrácejí možnost vyvíjet na tuto latinskoamerickou zemi účinný tlak. Jako příklad můžeme uvést např. události z roku 2015, kdy na Venezuelu uvalily Spojené státy sankce kvůli porušování lidských práv. Vzhledem k tomu, že ve stejný čas poskytla Čína Venezuele půjčku ve výši 10 bilionů, byl efekt postihu ze strany USA minimální (The Economist 2015).

⁴¹ Důvodem této americké politiky je silný venezuelský antiamerikanismus a boji proti neoliberální politice, který má za následek oslabování vlivu USA (nejen) na latinskoamerickém kontinentě.

Obě země spojuje skutečnost, že jsou největšími spotřebiteli energie na světě a rovněž nejdůležitějšími odběrateli venezuelské ropy, avšak fakt, že americký trh směřuje k redukci venezuelského importu a ČLR naopak, indikuje, že se obě velmoci pohybují odlišným směrem.

Klasifikace dle typologie dle N. Tocci

Autorka klasifikovala čínskou zahraniční politiku vůči Venezuele jako normativní, která nejenže prosazuje normativní cíle normativními prostředky, ale její působení má rovněž normativní dopad.

Byť Čína svými aktivitami sleduje primárně svůj zájem učinit z Venezuely jednoho z hlavních dodavatelů ropy, kromě prosazení vlastních zájmů projevila rovněž úmysl šířit vlastní hodnoty, jako je respekt, rovnost, nevměšování do vnitřních záležitostí druhého státu, oboustranný prospěch apod. Vzhledem ke skutečnosti, že jejich šířením dochází k budování jistého mezinárodního prostředí, jakkoli odlišného od toho, o jehož konstrukci se snaží „západní“ mocnosti, identifikovala autorka čínské cíle v této zemi jako normativní.

Stejným způsobem se dají charakterizovat také prostředky, kterými se ČLR snaží svého záměru dosáhnout, neboť svým jednáním neporušuje vnitřní ani mezinárodní zákony a pravidla. Sporná se může zdát pouze již zmíněná podpora Chávezova, potažmo Madurova autoritářského režimu, avšak na tu je třeba hledět optikou čínského giganta, jinými slovy jako na pouhé nevměšování se do vnitřních záležitostí druhého státu, které je jednou z klíčových principů čínské zahraniční politiky.

Splněna je rovněž třetí podmínka pro to, abychom Čínu mohli klasifikovat jako normativního aktéra, a totiž dosáhnutí kýženého normativního dopadu. Číně se v tomto případě podařilo nejen přimět Venezuelu, aby jí šířené hodnoty akceptovala, ale rovněž v souladu s deklarovanými hodnotami sama jedná, což je nezbytným předpoklad pro to stát se normativním aktérem. V čínsko-venezuelském partnerství tedy nechybí respekt ani snaha o oboustranný zisk a vzhledem ke

komplementaritě zájmů obou zemí, vezmeme-li v úvahu co oba státy dávají všanc a co naopak získávají, splňuje tento vztah rovněž kritérium rovnosti.

3.2 Čínská zahraniční politika vůči Argentině

Cíle

Jako hlavní cíl čínského působení v Argentině autorka identifikovala vytvoření strategického partnerství, jež Číně napomůže dosáhnouti potravinové bezpečnosti. Vzhledem k jednotné koncepci zahraniční politiky vůči celému regionu se i zde Čína zavazuje k šíření svých hodnot a z toho důvodu autorka tyto cíle charakterizuje jako normativní.

Byť na počátku hrála ve vzájemné kooperaci hlavní roli sója a zmíněná potravinová bezpečnost, poslední roky se společná spolupráce rozlévá také do ostatních sektorů, jako je věda, energetika nebo těžební průmysl. I přes to však není pochyb o tom, že sója hraje ve vzájemné spolupráci stále prim. Vzájemný vztah je opět postaven především na komplementaritě ekonomik obou zemí, neboť zatímco Čína se za poslední dvě dekády stala největším importérem sóji na světě a předpokládá se, že její spotřeba i nadále poroste,⁴² Argentina je třetím světově největším vývozcem sóji a hlavním exportérem sójového oleje, přičemž prodej sóji a sójových produktů východní mocnosti jsou hlavními položkami argentinského vývozu a nejvýznamnějším zdrojem devíz.

Prostředky

Vzhledem k podobné situaci, ve které se Argentina a Venezuela nacházejí, přinejmenším tedy z ekonomického pohledu⁴³, není překvapivé, že i v tomto případě využívá Čína svých tradičních postupů a prostředků, jako je uzavírání smluv a dohod s konkrétní zemí, potažmo tedy investice, půjčky a politická podpora na mezinárodním poli jako v případě Falklandských ostrovů. Celou spolupráci Čína samozřejmě jako u každého

⁴² Pro ilustraci, zatímco ČLR v roce 1995 importovala 18 milionů bušlů sóji, v roce 2015 to bylo již 2,7 bilionu (AG WEB 2016).

⁴³ Oba státy jsou závislé na exportu primárních surovin, přičemž poslední roky se potýkají s vysokou inflací a zadlužeností.

jiného státu, se kterým navázala diplomatické vztahy, podmínila uznáním principu jedné Číny. Tyto prostředky se na první pohled zdají být normativní, nicméně při bližším zkoumání čínské politiky vůči této zemi zjistíme, že tomu tak není.

V souvislosti s čínským působením v Argentině se velmi často mluví o tzv. sójizaci. Tento termín v praxi znamená, že Čína postupně odkupuje čím dál více půdy, ze které musí být odstraněna původní zemědělská produkce a živočišná výroba, které jsou následně nahrazeny pěstováním sóji. První Zemědělsko-potravinářská dohoda (ZPD) mezi argentinskou provinční vládou Río Negro a čínskou státní společností o produkci sóji a dalších zemědělských produktů byla podepsána po uzavření strategického partnerství v roce 2004. Tato smlouva vyvolala vlnu nevole mezi místními zemědělci, neboť byť byly ve smlouvě zmíněny i jiné plodiny, ČLR se soustředila téměř jen na pěstování sóji. Čína se v dohodě zavazuje rovněž k vytvoření stovky tisíců nových pracovních míst, k tomu ovšem ve skutečnosti nedošlo, neboť většinu míst zabrali čínští imigranti (Sklenářová 2012). Tato situace opět ukazuje čínskou politiku v pravém světle, jinými slovy takovou, která má od slov k činům daleko. V roce 2010 se navíc ČLR uchýlila k opatřením, která poměrně zásadním způsobem ovlivnila argentinskou ekonomiku, a totiž, když prakticky zakázala import argentinského sójového oleje a naopak navýšila dovoz tohoto produktu ze Spojených států a Brazílie. Ačkoli později došlo k opětovnému obnovení dovozu argentinského zboží, jeho import už nikdy nedosáhl takového objemu jako před daným incidentem. V oficiálních vysvětleních se ČLR odvolávala na kvalitu argentinského produktu, nicméně neexistuje žádný empirický důkaz o tom, že by se argentinský sójový olej jakkoli kvalitativně lišil od toho brazilského či amerického.

Byť ve většině případů Čína jedná v souladu s mezinárodním právem, uvedenými diskriminačními opatřeními porušila pravidla WTO. Tento fakt a skutečnost, že ČLR často selhává v plnění svých závazků, přiměly autorku identifikovat prostředky její zahraniční politiky ve vztahu k Argentině jako nenormativní.

Dopady

Dle dostupných informací lze konstatovat, že čínská politika je i v tomto případě účinná a dochází tak k postupnému naplnění čínského cíle, a totiž dosáhnutí potravinové bezpečnosti a celkovému rozvoji vzájemného vztahu. Dodávky sóji, stejně jako celkový objem obchodu mezi oběma zeměmi konstantně roste, přičemž se předpokládá, že v následujících letech bude tento trend pokračovat (World grain 2015). Ačkoli však obecně dochází k rozvoji vzájemných ekonomických vztahů, co se týče sójového oleje, můžeme v případě obou států vysledovat snahu diverzifikovat svoje obchodní partnery. Pokles zaznamenaly také čínské přímé zahraniční investice (PZI) směřující do Argentiny, což mnozí dávají za vinu velkým kulturním rozdílům mezi oběma státy – jak na úrovni států, tak firem.

Co se týče politické roviny, můžeme říci, že čínská očekávání byla naplněna. Argentina svoji podporou napomohla čínskému vstupu do WTO a stejně tomu bylo také při řešení otázek ohledně území Macao a HongKong. Spolu s Brazílií pak rovněž přispěla k navázání bližších vztahů ČLR s latinskoamerickým integračním celkem MERCOSUR.

Zatímco tedy na Čínu má vztah s Argentinou dopad veskrze příznivý, co se týče následků čínského působení v Argentině, odpověď není tak zcela jednoznačná. Stejně jako prošel vztah mezi Čínou a Argentinou jistým vývojem, měnily se v čase i dopady čínského působení v této latinskoamerické zemi. Zatímco v letech 1991–2002 bychom tyto důsledky mohli zhodnotit jako pozitivní, poslední roky vzbuzuje čínský postup stále více obav. Jakkoli z růstu vzájemného obchodu na počátku devadesátých let těžily obě strany a jednalo se tedy o vztah charakteru “win-win”, tato skutečnost se pomalu ale jistě mění, a to především kvůli stále rostoucí propasti mezi čínskou a argentinskou ekonomikou. Ačkoli v roce 1991 odpovídala velikost argentinské ekonomiky zhruba jedné pětiny té čínské, v roce 2001 to byla už jen jedna třetina vzhledem k čínskému HDP (Oviedo 2015). Tato skutečnost implikuje rovněž změnu pozic obou států v mezinárodní struktuře. Zatímco z Číny se stala ekonomická velmoc,

Argentina patří do pomyslné periferie. Na počátku pro obě strany výhodný obchod se tedy vyvinul ve vztah “centrum-periferie”, u kterého jsme navíc od roku 2008 svědky konstantního růstu záporné obchodní bilance z pohledu argentinského exportu.

Ačkoli světový trend bývá přesně opačný, můžeme se v letech 2002–2012 setkat s celkovým nárůstem podílu primárního sektoru na argentinské národní ekonomice. Jako příčina tohoto fenoménu bývá kromě zvyšujících cen komodit a změn v technologii uváděna právě rostoucí poptávka Číny po primárních surovinách.

V rámci primárního sektoru argentinské ekonomiky lze však vysledovat ještě další trend, a to je postupná diverzifikace exportu mířícího do Číny. Oproti roku 2012, kdy vývoz sójových bobů, sójového oleje a ropného oleje činil 83,1% z celkového exportu do Číny, byl tento výčet rozšířen rovněž o další zemědělské suroviny (Oviedo 2015). Je však třeba zdůraznit, že se opět jedná o diverzifikaci pouze primárních surovin, nikoliv industriálních výrobků, čili tímto krokem dochází k zintenzivnění modelu “centrum-periferie”, ve kterém Čína poskytuje hotové výrobky a Argentina primární suroviny.

Jak podotýkají někteří strukturalisté jako např. Raúl Prebisch či Samir Amin, tento asymetrický vztah není dlouhodobě udržitelný, nicméně vysoké ceny sóji a jiných komodit hovoří proti tomuto tvrzení. Zavedený model nejenže posiluje zájmy argentinských exportérů obilí a importérů čínských výrobků, ale rovněž představuje lehký způsob financování pro samotnou vládu, která se tak dostává do střetu s argentinskými průmyslníky, pro které jsou importované čínské výrobky konkurencí (Oviedo 2015). Velký dovoz čínského průmyslového zboží, resp. konkurence čínských výrobků, navíc znesnadňuje argentinskou industrializaci. Asijský gigant potřebuje pro uspokojení svých zájmů země orientované na primární zdroje, což je samozřejmě s případnou industrializací Argentiny v rozporu.

Kromě ekonomických dopadů čínského působení lze identifikovat také několik politických. Jako jeden z nich můžeme zmínit oslabení vztahu s Tchaj-wanem. Tento postup je ukázkou pragmatičnosti politiky Argentiny,

pro kterou je výhodnější podpora Číny v otázce Falklandských ostrovů. Často diskutovaným dopadem je rovněž shovívavý postoj Argentiny k situaci lidských práv v Číně, v jejímž případě, stejně jako mnoha jiných států, preferujících dobré vztahy s touto asijskou mocností, používá Argentina politiku dvojího metru.

Celkový dopad čínského působení zhodnotila autorka jako neúmyslně nenormativní, neboť nedošlo k šíření všech deklarovaných hodnot a tudíž ani k upevňování či konstrukci mezinárodního prostředí založeného na právu.

Vnitřní kontext

Byť je trend přesně opačný a čínský import agrárních produktů konstantně roste, jedním z dlouhodobých cílů ČLR je zajistit, aby primárním zdrojem potravin byla domácí produkce a země tak dosáhla potravinové soběstačnosti. Tato snaha je patrná již v Bílé knize, kterou vydala Čínská státní rada v roce 1996 a můžeme se s ní setkat rovněž v nejnovější potravinové strategii z roku 2013. Ta přiznává očekávaný nárůst importu agrárních produktů, avšak nabádá Čínu, aby zvýšila svoji soběstačnost, a to dvěma následujícími způsoby: podpořením domácí produkce prostřednictvím investic v této oblasti a využitím mezinárodních trhů a zahraničních zdrojů tak, aby byla zajištěna dominantní role čínských společností v dodavatelském řetězci importovaných komodit. Vysledovat můžeme rovněž snahu diversifikovat svoje dodavatele, aby se tak předešlo jejich dominantnímu postavení v jakémkoli sektoru. Vedle toho získají čínští importéři také větší prostor pro vyjednání nižších cen a zmírní se riziko potencionálního embarga. Jelikož jsou Spojené státy hlavním dodavatelem spousty komodit, otevírá Čína často svůj trh produktům z jiných zemí, aby tak zvýšila konkurenci pro americké produkty. Stalo se tak např. v roce 2012, kdy na základě náhlého nárůstu importu americké kukuřice začala ČLR tuto plodinu dovážet z Argentiny a stejně tak učinila i v případě čiroku v roce 2014 (Gale, Hansen 2015: 1-20).

Čína tedy na Argentinu pohlíží především jako na agrární mocnost, díky které diverzifikuje svoje zemědělské dodávky. V jinak asymetrickém vztahu však existuje jistý druh vzájemné závislosti⁴⁴, a to konkrétně v případě sójového oleje, jehož většinu Čína importuje právě z Argentiny (The Wall Street Journal 2015).⁴⁵ Zdá se tedy, že pozastavení argentinských dodávek v roce 2010 mělo být pouze jakousi odvetnou reakcí na antidumpingová opatření, která Argentina proti ČLR zavedla o několik měsíců dříve za účelem ochrany pracovních míst a svého trhu. Ze strany Číny se podle všeho jednalo především o způsob, jak demonstrovat svůj vliv a nesouhlas s argentinským jednáním, než vážně myšlené, dlouhodobé opatření.⁴⁶

Vnitřní schopnosti

Stejně jako v případě Venezuely i v argentinsko-čínském vztahu spočívá hlavní moc ČLR v jejím ekonomickém a politickém vlivu. Ačkoli doposud Čína prostřednictvím svých půjček a investic pomáhala argentinskou ekonomiku „zvednout ze dna“, je třeba mít na paměti, že ji na ono pomyslné dno může stejným způsobem dostat kdykoli zpátky. Její kapacita se navíc v tomto ohledu stále zvětšuje, neboť s rostoucím importem argentinské sóji a dalších surovin roste nejen závislost Argentiny na této zemi, ale rovněž její zranitelnost. S čínským ekonomickým vlivem pak souvisí rovněž fakt, že jakožto největší importér sóji na světě je Čína cenovým tvůrcem této komodity na mezinárodním trhu.

Svého diplomatického vlivu Čína využívá především v již zmíněné otázce Falklandských ostrovů. Podpora ČLR v této oblasti je pro Argentinu stěžejní, a tak v případě potřeby může ČLR použít i tuto páku, ačkoli tento scénář se nejeví jako reálný, jelikož Argentina by mohla zareagovat stejným

⁴⁴ Spojené státy i Brazílie mohou dát dohromady pouze 70 % toho co Argentina (The Wall Street Journal 2010).

⁴⁵ 77 % importovala Čína právě z Argentiny, pro Argentinu tyto dodávky znamenaly polovinu celkového exportu tohoto produktu (The Wall Street Journal 2015).

⁴⁶ Je tak nutné brát v potaz, že i jednání Argentiny bylo porušením pravidel WTO, což může být do jisté míry ospravedlněním a polehčující okolnost pro čínské jednání.

způsobem v otázce uznání jedné Číny. V případě vyjednávání se tedy, rovněž vzhledem ke geografické vzdálenosti, zdá být použití ekonomického vlivu tou nejreálnější možností.

Vnější kontext

Na blízkém a intenzivním vztahu Argentiny s Čínou mají do velké míry podíl také vnější okolnosti a čínský oportunismus. Není pochyb o tom, že právě argentinské finanční potíže a následný “nevstřícný” přístup mezinárodních finančních institucí, velmi přispěly k nárůstu spolupráce mezi oběma státy.

Čínské působení však neovlivňuje pouze jednotlivé země samostatně. Jeho důsledky můžeme pozorovat i na nadnárodní úrovni, konkrétně v případě integračního uskupení MERCOSUR. Rozvoj bilaterálních vztahů jednotlivých členských států s Čínou má za následek zvyšování obchodu mimo zmíněný integrační blok, což negativně ovlivňuje jeho integraci. Čína např. nahradila Argentinu na pozici druhého největšího obchodního partnera Brazílie, a to navzdory geografické blízkosti a faktu, že spolu obě země uzavřely dohodu o volném obchodě. Argentina s Brazílií mimoto ztratily kvůli levným čínským výrobkům dominantní postavení na trhu v Uruguay a Paraguay (Oviedo 2015).

Vliv, který Argentina v MERCOSURu má, je ostatně jedním z výhod, které Číně partnerství s touto latinskoamerickou zemí skýtá a z které může Čína do jisté míry těžit.

Klasifikace dle typologie N. Tocci

Čínskou zahraniční politiku v Argentině můžeme dle typologie N. Tocci charakterizovat jako imperiální. Její cíle sice můžeme charakterizovat jako normativní, nicméně k jejich prosazování používá nenormativní prostředky a stejně tak selhává při dosažení kýženého dopadu.

Čínský záměr identifikovala autorka jako normativní, jelikož stejně jako v případě Venezuely i zde ČLR svoji politikou kromě dosažení vlastních cílů, a totiž rozšíření vzájemné spolupráce především za účelem dosažení potravinové bezpečnosti, sleduje také šíření svých hodnot, jejichž přijetí a respekt mohou přispět ke konstrukci jisté podoby mezinárodních vztahů.

Za účelem dosažení zmíněného cíle se ČLR uchylovala převážně k normativním postupům, které byly v souladu jak s mezinárodním, tak čínským právem, nicméně můžeme se setkat rovněž s postupy nenormativními, a to např. tehdy, když pozastavením argentinského importu porušila pravidla WTO, což v kontextu s celkovým čínským přístupem v této zemi přimělo autorku identifikovat prostředky jako nenormativní.

Ačkoli se Číně i v tomto případě podařilo prosadit některé z principů mírového soužití a Argentina se ztotožnila s hodnotami, jako je např. nevměšování do vnitřních záležitostí druhého státu či myšlenka multipolárního uspořádání, mezi státy panuje zjevná nedůvěra a asymetrie. Jelikož je tato skutečnost v přímém rozporu s deklarovaným čínským cílem vybudovat vztah založený na oboustranném zisku, rovnosti a důvěře, identifikovala autorka dopad čínské zahraniční politiky v této latinskoamerické zemi jako neúmyslně nenormativní.

3.3 Komparace čínské zahraniční politiky v Argentině a Venezuele

Jak již bylo zmíněno v teoreticko-metodologické kapitole této práce, kritéria komparace kopírují trojdimenzionální koncept normativní mocnosti dle N. Tocci, což znamená, že čínský přístup v jednotlivých státech bude komparován na základě vytyčených cílů, prostředků, které používá a reálných dopadů, jež politika ČLR způsobila ve zkoumaných státech. Čínské strategie v obou zemích vykazují řadu podobných prvků, autorka se ovšem pokusila identifikovat rovněž některé odlišnosti.

Cíle

Ačkoli ve vztahu k čínské zahraniční politice v Latinské Americe existuje pouze jeden oficiálně vydaný dokument, který deklaruje všeobecné cíle pro celý region, je třeba mít na paměti, že Čína klade důraz především na bilaterální vztahy, jež navazuje dle potřeby. Čína v obou případech postupuje způsobem sobě vlastním a vztahy jsou tudíž založeny především na vývozu primárních surovin z Latinské Ameriky a dovozu čínských hotových výrobků. V případě námi zkoumaných států se jedná tedy ropu, potažmo dosáhnutí energetické bezpečnosti v případě Venezuely a sóju, respektive potravinovou bezpečnost v případě Argentiny. Pokud bychom chtěli porovnat důležitost jednotlivých partnerství, čeká nás nelehký úkol, neboť potravinová i energetická bezpečnost jsou pro existenci státu naprosto klíčové. K oběma zemím by si z hlediska importu těchto vývozních artiklů Čína navíc jen těžko hledala funkční alternativu. Vzhledem ke skutečnosti, že je ČLR závislá na ropných dodávkách z velmi nestabilních oblastí, jako je Perský záliv a Afrika, potřebuje alternativního dodavatele a Venezuela, disponující největšími ropnými rezervami na světě, jež se pohybuje mimo vliv USA a Ruské federace, je ideálním partnerem. Stejně tomu je i v případě Argentiny, neboť vzhledem k množství exportovaného sójového oleje, jenž směřuje do ČLR, není možné tyto dodávky nahradit jinými dodavateli.

Oba vztahy mají pro Čínu rovněž politický význam, jelikož kromě obecné podpory v oblasti, jako jsou lidská práva či otázka HongKongu, Číně slouží jako vstupní brána do důležitých regionálních organizací. Zatímco v případě Argentiny se jedná o integrační blok MERCOSUR, Venezuela může být “klíčem” ke karibským zemím díky své vedoucí roli v PETROCARIBE. Karibská oblast pro Venezuelu v tomto momentě představuje možná největší výzvu, jelikož zatímco k MERCOSURu ji vážou především cíle ekonomické, v PETROCARIBE je to rovněž snaha získat podporu pro svoji politiku jedné Číny.⁴⁷

Prostředky

Byť na první pohled vypadá přístup k Číně v obou státech téměř identicky a vztahy s oběma státy byly dokonce ve stejný rok (2014) povýšeny na všeobecné strategické partnerství, na základě předchozího výzkumu došla autorka k závěru, že zde existují drobné nuance.

Čína sice v obou případech používá stejné prostředky, jako jsou půjčky a investice, což je dané rovněž skutečností, že se oba státy poslední roky potýkají s vážnými ekonomickými problémy, jako je vysoká inflace a zadluženost, avšak když porovnáme výši těchto půjček, zjistíme, že se značně liší. Zatímco do Venezuely v letech 2005–2015 směřovalo celých 65 bilionů dolarů, Argentině ČLR za stejný časový úsek půjčila “pouhých” 15,3 bilionů. Vysvětlením může být dle autorky fakt, že Venezuela jako záruku poskytuje dodávky ropy, či větší politická blízkost mezi těmito zeměmi.

Ačkoli Čína oficiálně deklaruje, že ideologii nepřiklání žádnou důležitost, autorka je přesvědčena o opaku. Ideologická a hodnotová spřízněnost mezi ČLR a Bolívarovskou republikou, která tento faktor naopak značně vyzdvihuje, již z logiky věci vzájemné spolupráci nahrává a napomohla jejímu zintenzivnění, potažmo umožňuje čínské straně získávat

⁴⁷ V Karibiku se nachází celkově 11 států z celkových 23 států, které udržují diplomatické styky s Tchaj-wanem, zatímco mezi členskými státy MERCOSURu se jedná pouze o Paraguay.

vliv mezi politickým establishmentem.⁴⁸ Byť Argentina Čínu v opozici proti politice Západu a jeho hodnotám podporuje také, značná část politických elit, která na Argentinu stále nahlíží jako součást pomyslného Západu, se proti spolupráci s Čínou vymezuje a společnost je obecně v tomto ohledu mnohem polarizovanější.⁴⁹

Navzdory této skutečnosti se však poslední měsíce přístup ČLR vůči Venezuele začíná pomalu ale jistě měnit. V čínské politice můžeme vysledovat větší opatrnost a obezřetnost, jež jsou způsobeny velkými ekonomickými a politickými potížemi andské země. Svoji roli hraje rovněž klesající cena ropy, která znesnadňuje splácení čínských půjček. A tak ačkoli oba státníci pokračují v deklaraci svých dobrých vztahů i nadále, je jasné, že asijský gigant, jehož očekávání nebyla naplněna, začíná svůj přístup, a totiž ničím nepodmíněné, “bezhlavé” půjčování peněz, přehodnocovat.

Oproti tomu čínská politika vůči Argentině od obnovení dodávek sójového oleje v roce 2009 až do dnešního dne vykazuje větší konzistentnost. Ačkoli ekonomická situace této země je rovněž velmi špatná, Argentina se alespoň v kontextu Latinské Ameriky může pochlubit poměrně velkou politickou stabilitou, a tak aktivity v této zemi nepředstavují pro asijskou velmoc takové riziko.

Dopady

Pokud bychom chtěli komparovat důsledky čínské zahraniční politiky v obou státech, je dle autorky potřeba rozlišovat mezi dopady krátkodobými a dlouhodobými, neboť zatímco z krátkodobého horizontu (a z pohledu aktuální vlády) se důsledky čínského působení zdají být veskrze pozitivní, z dlouhodobého hlediska vzbuzují značné kontroverze a obavy.

Hlavní rozdíl mezi přístupy ČLR v obou zkoumaných státech tkví dle autorky právě v jejich normativním dopadu. Navzdory nepříznivé situaci ve

⁴⁸ Tato situace se ovšem začíná měnit s postupnou erózí Madurova režimu, potažmo vítězstvím opoziční strany v posledních parlamentních volbách.

⁴⁹ Obavy vzbuzuje především otázka týkající se tzv. sójizace.

kteře se Venezuela nachází, se ČLR v případě tohoto státu daří mnohem více prosazovat deklarované hodnoty, jako je vzájemný respekt, rovnost a oboustranný prospěch, neboť je tento vztah vyrovnanější a zisky obou aktérů plynoucí ze vzájemné kooperace jsou srovnatelnější než v případě Argentiny. Velký podíl na této skutečnosti má vedle zmíněných velmi přátelských vztahů, které nejsou poznamenány žádným podobným konfliktem jako v případě Argentiny, také fakt, že kvůli strategickému významu ropy je Čína ochotna do vztahu více investovat a rovněž více riskovat. Z tohoto důvodu by autorka důsledky čínských aktivit ve Venezuele z krátkodobého hlediska charakterizovala jako příznivější než v případě Argentiny, neboť nejenže udržují u moci aktuální vládu, prostřednictvím investic napomáhají rozvoji země a zabraňují státnímu bankrotu, ale rovněž zmenšují venezuelskou závislost na USA, což je jeden ze zásadních cílů zahraniční politiky Bolívarovské republiky. Je však nutné brát v potaz, že kvůli většímu objemu čínské „pomoci“ ve srovnání s Argentinou se zvětšují také její potencionální dlouhodobé negativní dopady.

Asi nejvíce diskutovaným negativním fenoménem spojeným s čínskou aktivitou je nárůst podílu primárního sektoru na národních ekonomikách států a s ním spojená deindustrializace. V tomto ohledu můžeme očekávat, že dopad ve Venezuele bude mnohem vážnější než v případě Argentiny, neboť její export je více soustředěn pouze na jednu komoditu a její obchod s Čínou je méně diverzifikovaný. Ačkoli dodávky venezuelské ropy poslední roky již nerostou, kladné saldo z pohledu venezuelského exportu lze očekávat i nadále. To se ovšem nedá říci v případě Argentiny, jejíž obchodní bilance je dlouhodobě pasivní, kvůli čemuž zde hrozí potencionální zvýšení nezaměstnanosti.

Co se týče šíření a prosazování deklarovaných hodnot, nelze v tomto případě generalizovat. Ve zkoumaných vztazích dochází k respektování hodnot, jako je princip jedné Číny či nevměšování do vnitřních záležitostí druhého státu, přičemž obě latinskoamerické země se rovněž ztotožňují s myšlenkou multipolárního uspořádání. Některým svým hodnotám se konkrétně ve vztahu s Argentinou Čína zpronevřuje, což implikuje

skutečnost, že nemůže dojít k jejich šíření. ČLR v rozhodující chvíli využila výrazně silnějšího postavení k demonstraci svého vlivu a “potrestání” Argentiny, což je rovněž v rozporu s principem rovnosti, jenž je jednou ze základních čínských hodnot. Z hlediska teorie normativní mocnosti právě v této skutečnosti tkví dle autorky hlavní rozdíl mezi čínským přístupem v obou zemích, na jehož základě klasifikovala čínskou zahraniční politiku vůči Venezuele jako normativní a vůči Argentině jako typ imperiální. Ačkoli není pochyb o tom, že svoji zahraniční politikou Čína sleduje v obou zemích především svoje zájmy, v případě andské země (z pohledu aktuální vlády) tak nečiní na úkor Venezuely a daří se jí tak skloubit tyto zájmy s prosazováním deklarovaných hodnot. V případě Argentiny tak úspěšná není a její chování připomíná více realistického, pragmatického hráče.

4 Závěr

Ačkoli mnozí dnes Číně predikují mocenský vzestup a přisuzují jí roli budoucího světového hegemonu, autorka se domnívá, že k tomu, aby předstihla Spojené státy, jí stále schází mnoho předpokladů. Kromě slabé vojenské kapacity a z bezpečnostního hlediska značné zranitelnosti, je to rovněž velká závislost na dodávkách surovin či obrovské dluhy státních podniků. Právě uvědomění, že se nemůže spoléhat pouze na svoji vojenskou a ekonomickou sílu, jsou důvodem, proč se Čína poslední roky čím dál více zaměřuje na svoji tzv. soft power. ČLR sice nedisponuje jednotnou ideologií a náboženstvím, avšak nabízí některé hodnoty, které mají potenciál stát se univerzálními. Jedná se o vzájemné respektování suverenity a územní integrity, nenapadání se, nevměšování do vnitřních záležitostí, rozvíjení vztahu rovnoprávnosti a vzájemných výhod a mírové soužití. Vedle toho tvoří nedílnou součást čínské zahraniční politiky také prosazování principu jedné Číny a myšlenky multilaterálního uspořádání. Tyto zásady jsou ostatně zmíněné také v oficiální čínské zahraniční politice vůči Latinské Americe, která byla definovaná v roce 2008 dokumentem *China's Policy Paper on Latin America and the Caribbean*. Nabízí se ovšem otázka, do jaké míry je Čína opravdu schopná v reálné politice tyto hodnoty šířit a prosazovat?

V úvodu této diplomové práce si autorka stanovila několik cílů. Odpověď na výše zmíněnou otázku, čili zjistit, zdali Čínskou lidovou republiku můžeme v kontextu jejího působení ve Venezuele a Argentině označit za normativního aktéra, byla jedním z nich. Aby tohoto cíle autorka dosáhla, sledovala historii vzájemných vztahů, analyzovala hlavní cíle, prostředky a dopady čínské zahraniční politiky v obou zemích a následně provedla jejich komparaci.

Na základě této analýzy autorka charakterizovala čínský přístup vůči Venezuele jako jednání normativního aktéra. Číně se zde poměrně úspěšně daří sledovat svůj cíl, a totiž učinit z Venezuely jednoho z hlavních dodavatelů ropy a zároveň přitom šířit deklarované hodnoty. Normativní

cíle tedy prosazuje koherentním způsobem za použití normativních prostředků a její politika má rovněž úmyslný normativní dopad. V případě Argentiny lze čínskou zahraniční politiku charakterizovat jako imperiální, jejímž cílem je sice prosazení normativních cílů, k jejich dosažení však používá nenormativní prostředky a selhává rovněž v šíření deklarovaných hodnot, jinými slovy nemá kýžený normativní dopad.

Ačkoli strategie k oběma státům jsou vcelku srovnatelné, v konečném důsledku se liší. Jak ve Venezuele, tak v Argentině se Čína prostřednictvím investic, zvýhodněných půjček a působení svých firem snaží získat přístup k nerostným surovinám, přičemž kromě ekonomického vlivu používá k dosažení svých cílů rovněž politickou moc. Díky té může své partnery podporovat na mezinárodním poli, přičemž v tomto ohledu očekává jistou reciprocitu. Svoji ekonomickou pomoc ČLR na rozdíl od západních států ničím nepodmiňuje, jediné, co žádá, je uznání principu jedné Číny, které je klíčovým předpokladem pro navázání diplomatických vztahů s asijskou mocností. Zatímco však v případě Venezuely používá ČLR normativní prostředky, při jednání s Argentinou se uchyluje také k těm nenormativním. Důkazem může být diskriminace argentinských výrobků v roce 2004, kterou nejenže porušila mezinárodní právo, ale je také v rozporu s šířenými hodnotami jako rovnost či oboustranný benefit. Příčinou jsou dle autorky přátelštější vztahy mezi ČLR a Venezuelou, které jsou dány nejen strategickým významem venezuelské ropy, a tudíž větší ochotou Číny do vztahu investovat a riskovat, ale rovněž značným entusiasmem ze strany Bolívarovské republiky, která ve spolupráci s asijským gigantom spatřuje mimo jiné také způsob jak zmírnit svoji závislost na USA.

Autorka si je nicméně vědoma skutečnosti, že obzvláště v případě zkoumání něčeho tak komplexního jako zahraniční politika země ke třetímu státu je výsledek výzkumu z velké části postaven na subjektivním vnímání badatele. Ve snaze dosáhnout co možná nejobjektivnějšího závěru se tak snaží oprostit se od západního vnímání, jež má tendence spojovat „normativní“ s termíny jako „etický“ či „dobrý“, a dívat se na čínské hodnoty jako normu, na které byla vystavěna čínská zahraniční politika. Na základě

provedeného výzkumu se pak autorka ztotožňuje s konstruktivistickým pohledem a potvrzuje význam hodnot a idejí v mezinárodních vztazích, a to nejen pokud se daný aktér snaží změnit politickou situace v jiném státě, ale rovněž v pragmatičtější a více ekonomicky zaměřené zahraniční politice.

Co se týče ekonomických důsledků čínských aktivit, ty vzbuzují kontroverze a obavy. Zatímco někdo Čínu vnímá jako zdroj obchodních deficitů a potencionální nezaměstnanosti, zdrcujícího konkurenta pro domácí výrobce či soupeře v soutěži o zahraniční investice, na asijskou velmoc můžeme nahlížet rovněž jako na stěžejního ekonomického partnera, který se prostřednictvím úvěrů, půjček a přímých zahraničních investic významným způsobem podílí na rozvoji nejen obou zkoumaných států, ale celého regionu. Autorka spatřuje hlavní problém ve skutečnosti, že Čína napomáhá řešit pouze aktuální problémy, se kterými se státy potýkají, a nezabývá se jejich skutečnými příčinami. Kvůli stále se zvětšující závislosti se navíc obě země stávají zranitelnějšími a méně soběstačnými, což pro ně v případě ekonomického poklesu ČLR může mít nedozírné následky. Tato skutečnost je ostatně velmi aktuální, neboť od minulého roku jsme svědky značného zpomalení čínské ekonomiky, které má přímý vliv nejen na propad cen komodit, ale kvůli významu asijské ekonomiky pro tento region také na latinskoamerické finanční trhy. Řešením je dle autorky zodpovědnější hospodářská politika státu a diverzifikace obchodních partnerů.

Ačkoli vnímání ČLR je ve světě spíše rozporuplné, Číně se za poslední roky podařilo vytvořit pověst kooperativního a seriózního partnera. Její pokusy jednat nebo vystupovat jako normativní aktér se ovšem často setkávají se skepticismem a porušováním lidských práv ztrácí před světem svoji kredibilitu. I přesto se však autorka domnívá, že pokud se Čína stane pro svoje partnery čitelnější a důvěryhodnější, disponuje velkým potenciálem svoji soft power úspěšně realizovat. Pokud zrovna nejsou v ohrožení čínské ekonomické zájmy, ČLR svůj přístup staví především na respektu vůči druhým zemím či nevměšování do vnitřních záležitostí ostatních států jako základních, klíčových hodnotách, což v kontextu dnešní

situace na mezinárodním poli nabádá k zamyšlení, zdali právě tyto principy nejsou návodem na mírové soužití s ostatními národy a trvale udržitelný pořádek.

Prameny a literatura

Prameny

Cámara argentino china de la producción, la industria y el comercio.
<http://www.argenchina.org/>

Casa Rosada. <http://www.casarosada.gob.ar>

EIA. 2015. Country Analysis Brief: Venezuela. U.S. Department of Energy. Washington, DC. Dostupné na: https://www.eia.gov/beta/international/analysis_includes/countries_long/Venezuela/venezuela.pdf (5.4.2016).

Embassy of the People's republic of China in the Czech Republic.
<http://www.chinaembassy.cz/cze/>

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China.
http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/

OECD. 2015. *Latin American Economic Outlook 2016 Towards a New Partnership with China*. Paříž. OECD Publishing

PETROCARIBE. <http://www.petrocaribe.org/>

Vláda Čínské lidové republiky. 2008. *China's Policy Paper on Latin America and the Caribbean*. b.m. Vláda Čínské lidové republiky. Dostupné na: http://www.gov.cn/english/official/2008-11/05/content_1140347.htm (4.5.2016).

World Trade Organization. www.wto.org

Literatura

- Adler, Emanuel. 1997. Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics. *European Journal of International Relations*. Vol. 3 (3), 319-363.
- Adler, Emanuel. 2003. Constructivism and International Relations. In: *Handbook of International Relations*. Ed. Walter Carlsnaes, Thomas Risse, Beth A Simmons. London: Sage Publications. 205-248.
- AG WEB. 2016. Will China's Hunger For U.S. Soybeans Last? Dostupné na: <http://www.agweb.com/article/will-chinas-hunger-for-us-soybeans-last-naa-ben-potter/> (10.4. 2016).
- Americas Quarterly*. 2015. What's Putin's Game in the Western Hemisphere? Dostupné na: <http://www.americasquarterly.org/content/whats-putinsgame-western-hemisphere> (18.11. 2015).
- Balabán, Miloš. 2011. *Transformace globální moci a vlivu: Politická, ekonomická a bezpečnostní dimenze*. Working paper 11. Ministerstvo vnitra České republiky. Dostupné na: http://www.ceses.cuni.cz/CESES-65-version1-Transformace_globalni_moci_a_vlivu_Balaban.pdf (15.11.2015).
- BBC. 2015. ¿Cuánto depende realmente Venezuela de China? 30. února 2016. Dostupné na: http://www.bbc.com/mundo/noticias/2015/01/150106_venezuela_china_ma_duro_relaciones_dp (10.4.2016).
- BBC. 2016. Taiwan profile - Timeline. 20 ledna 2016. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-asia-16178545> (10.4.2016).
- BNY MELLON. 2015. China's increasing presence in Latin America. Dostupné na: <https://www.bnymellon.com/latam/en/our-thinking/chinas-increasing-presence-in-latin-america.jsp> (14.11.2015).
- Business Info. <http://www.businessinfo.cz/>
- Carnegie–Tsinghua Center for Global Policy. <http://carnegietsinghua.org/>
- Cesarin, Sergio. 2007. *China – Argentina: reflexiones a 35 años del establecimiento de relaciones diplomáticas*. Centro Argentino de Estudios Internacionales. Dostupné zde: <http://www.caei.com.ar/sites/default/files/33.pdf> (10.4.2016).
- Dominguez, Jorge I. 2006. “China's Relations with Latin America: Shared Gains, Asymmetric Hopes”. Working paper 79. Harvard University. Dostupné na: <http://wcfia.harvard.edu/publications/chinas-relations-latin-america-shared-gains-asymmetric-hopes> (20.2.2016).

- Domínguez, Edme, Stenman, Asa. 2009. *Latin America and the Regional Powers - a synthesis study*. University of Gothenburg. Dostupné na: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/21812/1/gupea_2077_21812_1.pdf (4.5.2016).
- Drulák, Petr, 2003. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.
- Drulák, Petr a kol. 2008. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál.
- Ellis, Evan. 2010. *Venezuela's Relationship with China: Implications for the Chávez Regime and the Region*. Challenges to Security in the Hemisphere Task Force. University of Miami. Dostupné na: https://wikileaks.org/gifiles/attach/15/15968_Ellis_Venezuelas_Relationship_w_China.pdf (1.4. 2016).
- Ericson, Daniel. 2005. Cuba, China, Venezuela: New developments. *Cuba in transition*. č.15. str 410- 418.
- Dumbaugh, Kerry, Sullivan, Mark. 2005. *China's Growing Interest in Latin America*. Washington: Federation of American Scientists. Dostupné na: <http://fpc.state.gov/documents/organization/45464.pdf> (4.5.2016).
- Gallagher, Kevin, Ray, Rebecca et al. 2015. *China in Latin America: The Social and Environmental Dimension*. Boston University. Dostupné na: <http://www.bu.edu/pardeeschool/files/2014/12/Working-Group-FinalReport.pdf> (1.5.2016).
- Gorostiaga, Daniel. 2011. *China en la política exterior de Venezuela. Valoración y alcance de sus relaciones desde la llegada de Hugo Chávez al poder (1999-2011)*. Universidad del País Vasco. Trabajo de investigación.
- El País*. 2015. China presta 5.000 millones de dólares a Venezuela. 8. března 2016. Dostupné na: http://internacional.elpais.com/internacional/2015/09/03/actualidad/1441233476_308611.html (10.4.2016).
- Federation of American Scientists. 2009. *Taiwan's Political Status: Historical Background and Its Implications for U.S. Policy*. Washington DC: Federation of American Scientists. Dostupné na: <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RS22388.pdf> (10.4.2016).
- Ferchen, Matt. 2013. China and Venezuela: Equity Oil and Political Risk. *China Brief*. č.13/3. Dostupné na:

[http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=40404&cHash=40887ca44a187e66b99cecdf5306c1e5#.VyzHdkY8LgY](http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews[tt_news]=40404&cHash=40887ca44a187e66b99cecdf5306c1e5#.VyzHdkY8LgY)
(6.5.2016).

Forbes. 2016. Five Years Later, Scott Walker's Reforms Have Saved Taxpayers Billions. 7. března 2016. Dostupné na: <http://www.forbes.com/sites/patrickgleason/2016/02/28/act10/#5f62b36c50f9> (9.4.2016).

Gale, Fred, Hansen, James et al. *China's Growing Demand for Agricultural Imports*. United States Department of Agriculture. Dostupné na: <http://www.ers.usda.gov/media/1784488/eib136.pdf>

Guzzini, Stefano. 2000. A Reconstruction of Constructivism in International Relations. *European Journal of International Relations*. Vol. 6 (2), 147-182.

Hogenboom, Barbara. Jilberto, Alex. 2010. *Latin America Facing China: South-South Relations Beyond the Washington Consensus*. New York. Bergahn Books

Hongbo, Sun. 2014. Modelo de cooperación energética entre China y América Latina. *Problemas del desarrollo* vol. 45, n. 76. Dostupné na: http://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0301-70362014000100002 (5.4.2016).

Hynek, Nikola. 2005. Sociální konstruktivismus. In: *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Ed. Pavel Pšeja. Brno. Masarykova Univerzita.

Checkel, Jeffrey. 2008. Constructivism and Foreign Policy. In: *Foreign Policy: Theories. Actors. Cases*. Ed. Steve Smith, Amelia Hadfield, Tim Dunne. New York: Oxford University Press. 71-83.

China Today. 2014. China and Venezuela, a True Model and Example of Mutual Respect. 3. března 2016. Dostupné na: http://www.chinatoday.com.cn/english/society/201408/05/content_633117.htm (10.4.2016).

Jiang, Chen. 2015. *Venezuela Sailing Away From U.S. Domination Thanks to Chinese Funds*. Council on Hemispheric Affairs. Dostupné na: <http://www.coha.org/venezuela-sailing-away-from-u-s-domination-thanks-to-chinese-funds/> (3.4.2016).

Klotz, Audie, Lynch, Cecelia. 2007. *Strategies for Research in Constructivist International Relations*. New York: M.E. Sharpe.

- Lahtinen. Anja. 2015. China's Soft Power: Challenges of Confucianism and Confucius Institutes, *Journal of Comparative Asian Development*. 2015. č. 14. 200-226.
- Marsh, David, Stokker, Gerry. 2010. *Theory and Methods in Political Science*. Basingstoke: Palgrave Macmilian.
- Miranda, Roberto. 2015. Argentina con China: el riesgo de la bonanza. *Estudios internacionales*. č. 47. Dostupné na: http://www.scielo.cl/scielo.php?pid=S071937692015000100005&script=sci_arttext (6.5.2016).
- Mitchell, Derek. 2015. *Beijing's Strategy for the Twenty-First Century*. Ed. Joshua Eisenman. New York. Routledge. 109-128.
- Morazán, Pedro, Knoke, Irene et al. 2012. *The role of brics in the developing world*. *Evropský parlament*. Dostupné na: [http://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_9_politikalar/1_9_8_dis_politika/The role of BRICS in the developing world.pdf](http://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_9_politikalar/1_9_8_dis_politika/The%20role%20of%20BRICS%20in%20the%20developing%20world.pdf) (10.4.2016).
- Myers, Margaret. 2014. *China's Unlikely Partnership with Venezuela*. Center for Security Studies. International Relations and Security Network (ISN).
- Nacht, Pablo. 2012. China y Argentina: "Oportunidades y desafíos" o cristalización de una asociación dependiente. *Relaciones Internacionales*, č. 20. 107-128. Dostupné na: <http://www.relacionesinternacionales.info/ojs/article/view/367.html> (5.4.2016).
- Ocelík, Petr. Černoch, Filip. 2014. *Konstruktivismus a energetická bezpečnost v mezinárodních vztazích*. Brno: Masarykova Univerzita, Mezinárodní politologický ústav.
- Oviedo, Eduardo. 2015. El ascenso de China y sus efectos en la relación con Argentina. *Estudios internacionales*. č. 47. Dostupné na: http://www.scielo.cl/scielo.php?pid=S071937692015000100004&script=sci_arttext (19.2.2016).
- Paz, Gonzalo. 2013. *Argentina & Asia, 2000-2010: Re-emergence of China, Recovery of Argentina*. Příspěvek přednesený na konferenci: "Reaching Across the Pacific: Latin America and Asia in the New Century" Woodrow Wilson International Center for Scholars Washington, DC. 20. června 2013. Dostupné na:

<https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/DRAFT%20PAPER%20FOR%20CONFERENCE%20Paz.pdf> (24.2.2016).

Peters, Enrique. 2015. *China's Evolving Role in Latin America Can It Be a Win-Win?* Atlantic Council. Dostupné na: <http://publications.atlanticcouncil.org/chinalatam/> (10.4.2016).

Quintana, Juan. 2012. *China's Strategic Partnerships in Latin America: Energy Resources and Food Security. Příspěvek přednesený: World Congress of Political Science International Political Science Association (IPSA).* Madrid. 8-12. července. Dostupné na: http://paperroom.ipsa.org/papers/paper_14780.pdf (6.5.2016).

Reuters. 2014. As Venezuelan deliveries wane, allies tap traders for pricey fuel. Dostupné na: <http://www.reuters.com/article/us-venezuela-oil-exports-insight-idUSKBN0GL1LP20140821> (6.5.2016).

Ríos, Xulio. 2009. *China y Venezuela: una amistad con reparos.* Galicia. Instituto Galego de Análise e Documentación Internacional. Dostupné na: http://www.igadi.org/china/2009/xr_china_y_venezuela_una_amistad_con_reparos.htm (2.5.2016).

Říchová, Blanka. 2003. Komparativní metoda v politologii. In: *Komparace politických systémů.* Ed. Dvořáková, Vladimíra. Praha: VŠE, s. 7-37.

Sklenářová, Helena. 2012. Čínská sójová politika vůči Argentině. *Mezinárodní politika.* č. 11. Dostupné na: <http://www.iir.cz/article/cinska-sojova-politika-vuci-argentine> (22.2.2016)

Suchánek, Jiří. 2013. Hodnotová východiska energetických strategií Číny a EU v Africe. *Mezinárodní vztahy.* č.1. 50-69.

Swaine, Michael. 2014. *Xi Jinping's July 2014 trip to Latin America.* Carnegie endowment for international peace. Dostupné na: <http://carnegieendowment.org/2014/09/05/xi-jinping-s-july-2014-trip-to-latin-america> (4.5.2016).

Tania, Maxime. 2012. *China's energy security strategy towards Venezuela – Transnationalization and the geopolitical impact of the Sino-Venezuelan relationship.* University of Amsterdam. Research project.

The Economist. 2015. Why China is lending \$5 billion to struggling Venezuela. Dostupné na: <http://www.economist.com/news/business-and-finance/21663169-cash-be-invested-oil-will-deliver-dubious-benefits-both-parties-why-china-loaning-5> (5.4.2016).

- The Trumpet*. 2015. Russia and China Dance Across Latin America.. Dostupné na : <https://www.thetrumpet.com/article/12405.2.0.0/europe/vatican/russia-and-china-dance-across-latin-america> (14.11.2015).
- The Wall Street Journal. 2010. Dostupné na: <http://www.wsj.com/articles/SB10001424052702304506904575179751929746206> (10.4.2016).
- Yin, R. K. 2012. *Applications of Case Study Research*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Villafañe, Victor. 2014. Chinese Policy toward Latin America: Implications for Japan and the US. *Korea Review of International Studies*. 19-32. Dostupné na: http://gsis.korea.ac.kr/wp-content/uploads/2015/04/14-1-02_Victor_Lopez_Villafane.pdf (30.1. 2016.).
- Williams, Benjamin. 2010. *Strictly Business? The Rise of China in Latin American Affairs*. Washington D.C. American University.
- Wilson, Jordan. 2015. *China's Military Agreements with Argentina: A Potential New Phase in China-Latin America Defense Relations*. Washington D.C. U.S. - China Economic and Security Review Commission. Dostupné na: <http://origin.www.uscc.gov/sites/default/files/Research/China%27s%20Military%20Agreements%20with%20Argentina.pdf> (10.4.2016).
- Womack, Brantley. 2008. China as a normative foreign policy actor. In: *Who is a normative foreign actor?* Ed. Nathalie Tocci. Brusel. Centre for European Policy Studies. 265-298.
- World grain. 2015. Dostupné na: http://www.world-grain.com/articles/news_home/World_Grain_News/2015/03/China_soybean_imports_to_conti.aspx?ID=%7B713B31ED-C95F-4199-856A-6E644DBB613E%7D&cck=1 (10.4.2016).

